

يول كتابخانه سى نشترياتندن

۱۵ كتاب

رشدی مکتبلر ایچون

اخلاق

قدوس عبدالرحمنف

حاضر لایانك روحی ایچون الله تعالى دان رحمت دیله یگژ

خاریطونف مطبعه سى

قزان

بسم الله الرحمن الرحيم

انسان ایکی شیدن مرکبدر. بری جسد ایکنچسیده روح یا که نفس در؛ بو نقطه دن قارالدقده انسان ایچون ایکی درلو تربیه لازمدر؛ بری هر درلو خسته لکوردن امین اولوب صحت و عافیت طورمق ایچون جسد مزنگ تربیه سیدر. بر آدمنک وجودی خسته لکوردن سلامت اولماز ایسه طاعت و عبادتکه همده جنسد اشلرینه ایدگولک ایدرکه اقتداری اولماز. هم آندن منتظم خدمتده کوتولماز. عقل و ذهن خسته لکلرینک کوبره گی جسد مزده گی راحتسز لکوردن حاصل اولدیغی فکر ایدلسه اخلاقنک توزکلگی صحت و سلامت کمزگه باغلی ایدکی بیک آچق آکلا شیلور. اشته انساننک جسدی هر درلو خسته لکوردن صاقلا و یولینی اوگره تگان حفظ صحت فیننک تربیه سینه محتاجدر.

ایکنچسی روح تربیه سیدر. بر آدمنک یالکز جسدی تربیه قیلنوب روحی تربیه دن محروم قالور ایسه بو آدمدن خیر کوتولماز بلکه انسانلارغه بر بلا بر آفت اولور. روح جهتی ضعیف بر حالگه دوشوب هر ناچارنی یخشی کورر. دنیا و آخره ایدگولوک لکوردن بتونلای محروم قالور. اشته روح مزنگ تربیه سینه خدمت

ايدەچك عملگه علم اخلاق دىيورلر. علم اخلاق، رهمزنك صاقلامقده
اولغان علم لكدر.

اخلاق

انسانی افعال حسنه که سورگان قاعده لردن بحث ایدوچی بر علمدر. خلق؛ بر
اشنڭ تکراری ایله نفسده حاصل اولغان بر حالتدر. ایمی دی تکرار ایدلگان فعل،
افعال حسنه دن اولور ایسه کورکام خلق، یخشی خلق، اگر افعال قبیحه دن
اولورسه یاوز خلق یمان خلق دینلور.

اخلاق علماسی انسانده «قوه علمیه»، «قوه غضبیه» و «قوه شهوانیه» اسملی اوچ
قوت اثبات ایتمشلدردر.

آکلاو، فکرلاو، بیلو قوتینه «قوه علمیه» هر درلو ضرر و آفتلرنی دفع قیلوب
طورمقده اولغان قوتکه «قوه غضبیه» همدۀ فائده و کیرکنی جلب قیلقدۀ
اولغان قوتکه «قوه شهوانیه» دیورلر. باشقه چه دخی قوه علمیه که «نفس مطمئنۀ»
قوه غضبیه که «نفس لوامه» همدۀ قوه شهوانیه که «نفس اماره» ده دینلور.

بو اوچ قوتنڭ یالکڑ برنجیسی انسانلرغه خاص اولوب باشقه لری انسان ایله
حیوان آراسنده مشترکدر؛ بو قوتلرنڭ اعتدال، افراط، همدۀ تفریط اوله رق
اوچر مرتبه لری واردر قوه علمیه نڭ اعتدالی «حکمت» یعنی سوزده راست ایله
یالغانی، اعتقادده حق ایله باطلنی، افعالده گوزل ایله ناچارنی آیرمقده اولغان

علم و معرفت قوتینه مالک اولمقدر. افراطی جریزه، تفریطی غباوت یعنی هیچ نرسه دن خبرسز، جاهل قالمقدر.

جریزه؛ یالکز عقل و زکاوتکه طایمق دیمکدر. قوه غضبیه نك اعتدالی «شجاعت» یورکلی اولمق، افراطی «تهور» اوز اوزینی هلاکتکه صالورلق روشده یورکلی اولمق، تفریطی «جبن» قورقالمقدر. قوه شهوانیه نك اعتدالی «عفت» هر بوزوقلقدن صاف اولمق، افراطی «جفور» هر قباحتلی اشرکه میل قیلیمق، تفریطی ده «جمود» فکر و ذهنی طوگوب زبون قالمقدر.

بونلردن ممدوح اولوب فضیلتدن صانالغانلری اعتدال درجه لیدر که بونلرده حکمت، شجاعت، عفت اولمق اوزره اوچدر؛ بر انسان قوه غضبیه سنی تهور و جباتدن و قوه علمیه سنی جریزه و بلادتن و قوه شهوانیه سنی جفور و جموددن قوتقاروب شجاعت، حکمت و عفت فضیلتلرینه مالک اوله بیلسه اول کسه بختیاردر الله نك عنایتیه مذکور فضیلتلر سایه سنده دنیا و آخرتده بیوک درجه لرکه، قدرلی نعمت لرکه ایرشه چکنده شبهه یوقدر.

معلومدر که انسان اصل خلقتده یخشی ایله یماننك هر ایکیسنه استعداد و قابلیتلی یارادلشمدر. هر بالا آناسندن مذکور اوچ قوت ایله حقنی قبول و

باطلنى رد ھمدە خىطائى صوابدىن آيرىغە حاضىرلىكى اولوب طوغار. اكر خارجا
بوزوق تربيەدن بولغاىوب شىھواتكە مىل و مىھبىتىدىن امىن قالور ايسە گوزل صىفتلىرىنى
قبول ايدوب ھىسن خىلق صاحىبى اولور. ھىسن خىلق ايلە خىلقلا نوب ىمان
خىلقلاردان صاقلانمىقنىڭ يولى شىبھەسىز اللەدىن قورقودىر، چۈنكى اللەدىن قورقغان
آدم عقل و شىرەگە انقىياد قىلوب طمع و ھواسىنە غالىب اولور و ھىر درلو
نچارلىقلاردىن اوزىنى صاقلارغە اجتھاد ايدىر.

تربيه

علم اخلاقنڭ اساسى تربيه اولديغندن تربيه حقنده بر آز سوز سويله يک: تربيه؛ اوسمک يوکسک يرگه چيقماق معنا سنده در. حکمان افلاطون تربيه نى «روح و بدنکه قابل اولديغى قدر کورکاملک و کمال و پرمکدر» ديه تعريف ايتمشدر. حکمى لردن برى: «تربيه انسانده طبيعتنڭ صيديره بلدى مکلپتنى حاصل ايتکدر» ديه تعريف ايدوب «بر چوجقنى تربيه ايتک دنيا و آخرت وظيفه لرينى حقيله اوتيه چک حالکه قويمقدر» ديدى.

مربى بر جهندن طبيقه بکزر. طيب خسته نڭ وجودينه کيرکلو دوانى ويرر. مريده نادانلق خسته لغندان قوتولدرمقده اولغان دوالرنى استعمال ايدر. سبابت، اعضالرمز نڭ افعال و وظيفه لرينى اوگرانوب دوالرنڭ قايسى اعضاغه نه درلو تأثيرده بولنديغنى تجربه و تحقيق ايله بيلمک و آگا کوره دوا ايتک فیدر. تربيه فنى دخى روحنڭ قوتى لايقيه کشف ايدوب آنڭ توسع و مکلپتى نه ايله حاصل اوله چق ايسه آنڭ يولنچه حرکت ايلمکدر.

تربيه نڭ اخلاقغه تأثيرى وارمى؟ بعضيلر تربيه نڭ اخلاقغه تأثيرى يوق يعنى انسان اصل يارادلشده نيچک اولسه شويله اوسار اصلاً اوزگرمز ديسه لرده بو

سوز طوغری دگلدر، تربیه‌نڭ اخلاقه تأثیری البته واردر. انسان صبی وقتنده آدیغی تربیه‌گه کوره خلقلانور. تربیه میزاننڭ ایکی کفه‌سینه آتله‌حق آغرلقه بکزر. اول قایسی طرفه قویولور ایسه او طرف آغرلشور. بتون طبیعتنه وحشت سککش یرتقیج حیوانلر محض تربیه آرقه‌سنده وحشی عادتلرندن واز کچوب الفت و انسیت کسب ایدرلر ایکان آدم بالاسینه تربیه‌نڭ البته تأثیری اولورغه تیوش. تربیه و تهذیب اخلاقدن مقصود، انسانده غی غضب و شهوة قوتلرینی بتونلای بتورمک دگلدر. بر کره فکر ایدلسون بو قوتلر انسانلرغه جناب حق طرفندن ویرلش بیوک نعمتلردر. قوه شهوانیه اولماز ایسه کیرک و فائده‌لی شیلرینی حاصل ایدو ممکن اولماز ایدی همده قوه غضبیه اولمازسه هر کون یاوماقده اولغان ضرر و آفتلرینی دفع ایتمک و دوشمانلرنڭ هجومینه قارشو طورمق نیچک ممکن اولور ایدی؟ مطلوب ایسه بو قوتلرینی بتونلای بتورمک دگل بلکه اعتدال مرکونده طوتوب نفسی فضائل ایله طولدرمق همده افراط ایله تفریط طرفلرنده اولغان بوزوقلردن صاقلانمق یعنی «حسنوا اخلاقکم» سوزی بویونچه اخلاقی کورکام قیلحق و توزنمکدر. چونکه صدقده مقصود اینجو چغارمق اولدیغی کبی بو صورت و بو جسمندن ده مقصود اخلاق حمیده در.

تربيه نڭ زمانى. تربيه نڭ زمانى بيشككن لحدگه قىددىر؛ طوغدىغمز كوندن باشلاپ فكر و اخلاقى زنى نورلاندىرغى باشلەسق، بىتون عمرمىزدە اجتەهاد ايدوب اقدام ايتسەك يىنە تحصيلگە اولغان احتياجمىزنى تمام ايدە آلامىز. فقط تربيه و تعليم صبى وقتىدىن باشلاپ يىكك زمانلارنى قوتلىنىر؛ حكامدىن بىر «مىللەتنى سعادىتى، دولتىرنى طىنچ و راحتى ياشلىرنى گوزل تربيه سىنە تابەدىر» دىمىش. بو سوز تربيه نڭ ياش وقتىدە تائىرى قوتلى ايدىگنە دىلىدىر.

عقل

عقل؛ انسانی باشقه حیوانلردن آیرمش بر نوردرد که انسان آنک واسطه سیله علوم و فنونی ادراک ایدر.

بو عالمده جمله مخلوقاتک بری دیکرینه ظلم و جبر ایدولری طبیعی بر اشدرد. جناب حق آنلرنک هر برینه دشمنلرینک هجوم لرینی دفع قیلغه مخصوص؛ موکوز، تش، بورون طرناق کبی قوراللر خلق ایتدگی کبی انسانلرغده باشقه لرنک هجوم و ضررلرندن صاقلانور ایچون عقل، ادراک قوراللری ویرمشدر. انسان؛ عقلنی استعمال ایله هر درلو ضررلرنی دفع و منفعتلرنی جلب ایدوب همه حیوانلرنی کندوسینه مسخر ایتش و هر مخلوقاتنی کندو فائده سی ایچن طوتارغه اوگتمشدر.

عقلنک قدر و شرافتی حقنده یکیش قرآن آیتلری بیک کوبدر؛ هر اورنده، عقلیزنی یول باشچیسی ایدوب تعقل و تفکر قیلورغه قرآن کریم امر ایده دور، حکامدن بری «عقلنک الی نفسنک توزگوننی طوتار ایسه ناچار یوللرغه کره آماز همده حقغه باطل، باطلغه حق دیدرتمز هر وقت صاحبنی احوال عالمدن خبردار

ایدوب کیلور و کیدشنی فکر ایله مشغول ایدر، هر شی کوبایدکچه اوچوزلانونور
عقل ایسه علم و تجربه سایه سنده کوبایدکچه قیمتلونور بهالنور.» دیمشدر.

رسول اکرم افندمز «ای انسانلر عقلگنزه تواضع ادکڑ سر جناب الله بیوردیغی
و نهی ایتدگی شیلرنی آنجق عقل ایله بیلورسکڑ» دیدی. انسانلقده نه قدر شرافت
وار ایسه همه سی عقل و فکرنک دالتلیله حاصل اولور، کمالاتنک باشی هم آخری
عقل سلیمدر. جناب الله نی بیلک و آنک قدرت و اثرلرینی ادراک قیلک
عقل سایه سنده در. عقلی آدم امید ایتدگی سعادته ایشور، عقلی آدم بر اشنک
وقوعندن صوگره چبالانمز چاره و تدبیرلرینی اولدن حاضر قیلور.

عقلی آدم قسز و آحقملر کبی کندو راحتی ایچون راحتسز ایتمز بلکه خلقنک
رضاسی ایچون زحمت و مشقتلرنی اختیار ایدر. عقلی آدم زماننک وقتنک
مساعده سندن شرع و عقلگه موافق صورتده استفاده ایدوب کسب وسیعگه
طرشور. عقلی آدم زماننک اوزگرشنی احوال و وقوعاتنک هر کون آماشنوب
طوردیغنی فکر ایدوب زمان و مکانینه کوره اش کورور.

دين

دين؛ الله تعالى طرفندن قويلمش بر طوغرى يولدر كه انسانى دنيا و آخرته سعادتكه چيغارر. دين، الله تعالى كه عبادت ايدونك شرط و قاعدهلرنى بيان ايدر. الله تعالى كه عبادت ايكي جهتلى اولور: برى تن عبادتى ديگریده روح عبادتيدر. تن عبادتى، الله تعالى طرفندن امر اولمش شيلرنى شريعتده بيان ايدلمش روشده وقتلرنده اوتهمكدر؛ طهارت، نماز، صوم، حج كچي. روح عبادتى ايسه قلب ايله ادا قيلينه طورغان عبادتدر كه الله و رسولينه ايمان و اعتقاد اوقغان دعا و قرآنلرمنى آگلاب كونگلرنك اثرلنويدر.

بر آدم روح عبادتى اوتەب تن عبادتى ادا قيلماسه و يا خود تن عبادتى اوتەب روح عبادتيله اشى اولماسه البته اول آدم بورچينى حقيه اوتەمگانلردن اولور. اوشبونك ايچون بو عبادتلرنك هر ايكسینه دايه چيلق قيلورغه تيوشدر.

آدمنك عقلى دين ايله كالت تابار. دين، انسانلرنك قلبينه مرحمت، شفقت، استقامت اورلوقلرينى ساچوب نفسمزنى كبر و غروردان قوتولدرر همده انسانلرغه دوستلق، الفت، قرداشلق يوللرينى اوگراتوب سعادت ايشكلرينى آچار.

اسلامیت

انسان اوغلى طوغدىغى كوندن وفاتنه قدر الفت ايتدگى شيلرنى سوير. خصوصا عادتلىنىش شى اوزرنده اوزاق زمانلر كچمىش ايسه الفت ايتدگى شينك اسيرى اولوب قالور. طوغدقدن صوڭ آناسنى ايممه گه ايلانور، ايميدن آيرلونی استه مز نهايت بىك آغراق ايله آيرلور. يورطينه، قريه سینه، هنرينه، ياقينلرينه الفت ايدوب بونلردن محزون اولمايچى آيرلماز. بونى بلدكدن صوڭره معلوم اولوركه انسانلرنك دىنلرينى سويلملى دىنلرينك حق و طوغرى و ايك خىرلوسى اولديغنه دليل اولماز. مثلاً بر كمسه نك عادت ايتدگى بر هنرنى سومگى بو هنرنك هنرلر آراسنده ايك گوزلى اولديغنه دليل دكلدر. اشته بو سوزلردن ميدانغه چغادر كه: انسانك طوغدىغى ديننه مجرد محبت ايتمى اوشبو دينك حق اولديغنه و صاحبنى منگو عذابدن قوتولدروب سعادت ابدیه گه ايرشدره چگنه دليل اولماز. ايمدى عاقلگه اچنده طوغدىغى دينك حقيقتنى آڭلارغه و تفتيش ايدرگه تيوشدر.

چونكه باطل دينگه محبتك صوڭى هلاک ابديدر. جاني تنندن چيقار چقماز مڭولك عذابقه توشاركه بونك بر ثانيه سى دنياده چومديغى لذت و راحتلكلرني

اونوتدرره جناب حق بزرگه یحشی ایله یمانی آیرلق عقل و ادراک احسان ایتیشدره. اگر هر دینی آیری آیری تدقیق ایله قارار ایهک و بونلارنک تانتقان دلیلرینه، عبادت حکمرینه آدم لر آراسنده غی معاملات و باشقه حکمرینی فکر ایتسهک شک و شبهه سز اسلامیتنی باشقه لردن قات قات آرتق، ایدوب تابارمز. توحید، دین مبین اسلامنک اساسیدر: توحید، قلمزدن هر درلو شرکنک اثرلرنی بتورر روشده بیان ایدلمشدر.

قرآن عظیم؛ انساننک سعادتی هر اصولنی جمع ایتمشدر جناب حق، قرآنده «مؤمن اولغان آدم الله دن باشقه سنه یوزینی یونالدرمز، غیریلرنک یاردمینه یابشماز» دیه رک توحیدنک معناسنی آکلا تمشدر. قرآن، بزلرنی الله دان باشقه هر درلو قوتلرگه بیرلودن و آنلارغه حضوع قیلودن منع ایتمشدر.

بو قوتلر درلو درلو شکلر ایله ظاهر اولوب جاهل انسانلری آدار. اراده بشریه آنک اسیری اولوب قالور، قرآن عظیم دیدگنچه توحید اعتقادی مؤمنک قلبنده یرلشور ایه الله دن باشقه عه عبادت و حضوعنک حکمی یوقلغنی آکلاب و همی و خیالی واسطه لرغه التفات ایتمز. بو اعتقاده اولغان آدمنک نفسنه طایانچی «اعتمادی» آرتوب عقل و اراده سینه حریت ویرر. همده عقلی دلیللرنی

عقایدنڭ اساسی پیلوب اجتماعی اشلرنی عدالت، حریت، مساوات اوزرینه
حرکتلنڭدیرمککه اجتہاد ایدر. اشته اصحال کرامنڭ اعتقادلری بویله صاف و متین
اولدیغدن بتون یر یوزینه عدالت و مساوات نورینی ساچمشلر ایدی. شوکت و
قوتلری ینده ایدی. هر شیده اولدیغی کبی زمانلرنڭ اوتوی ایله مسلمانلر
آراسینه ده تفریقه توشدی، هر درلو ملت کندولرینڭ عصرلرچه ایپالندکلری
عادتلرینی اسلامیتکه ادخال ایدوب دیندن دیه صانادیلرده علم و حکمت
خزینهلری الدن غائب اولوب. جهالت دولتی باش کوستردی. دین، عادت و بر
طاقم رسملردن عبارت اولوب قالدی. قرآن عظیم آرتقه ظاشلانندی. معناسی
آگلارغه تعقل و تفکر قیلورغه بلدیله. حتی تفکر و تذکر ایدوب آگلارغه اجتہاد
ایتکانلرنی تکفیر قیلدیله و آزون دیدیلر. حقائق باطل ایله قارشیدی، اسباقه
انکار قیلو ایماندن صانالیدی، فائدهلو اشلرنی قویو توکل، حقیقنی معرفت کفر،
خرافاتغه اوشانو تفوالق، ذلت، مسکنت تواضع، صوقور کویونچه ایپارو علم
دیب آتالیدی. حالبوکه اسلامیت دنیاغه مدنیت صاچار و معرفت نوريله
نورلاندیرر ایچون کلیمشدیر.

اویله ایسه اسلامیتنی هر کم یازدیغی نگابلردن دگل بلکه جناب حق طرفندن
کوندربلش قرآن عظیمدن اوگرانورگه تیوشدره.

وجدان

وجدان؛ جناب حق طرفدن قوللرينه احسان بيورلمش بو نوراني حس و قلبنك ميزانيدر. هر وقت بزدن صادر اولغان افعال و حركاتنك يخشى و يمان فائده و ضرر جهتلرينى موازنه و محاكمه ايدر. بو محاكمه نك نتیجه سنده شادلق و قايعو حس ايدر وجداننك حكى يالكز كندوسينه قالميوب خارجه گه ده حكى يورتور. يعنى باشقه لرنك افعالى محاكمه ايدوب اگر آنلرنك اشلى تحسین قیلورلق ايسه آنلارغه محبت باغلار. اگر قبيح ايسه آندان نفرتلنور. هر اشدگمز اشلى ايچون و كوكلمزده گى نيتلرمز ايچون بزلرنى مسئول ايتكان شى وجداندر. نفسمزگه اياروب يخشيعه يمان يمانغه يخشى ديه حكم ايتسه ك وجدان بو حكمگه اصلاً راضى اولماز. بعض وقتده وجدانك حكى اوزرگه بيلور. مثلاً بر آدم نك يالغان سويلدگنى بلور ايسه ك آگا نفرت ايدوب بيوك قباحه صابارمز. فقط او يالغاننك بر مصلحت ايچون سويلندگنى و يا خود يالغان سويلمكى كندو اختيارنده اولميوب بر سببدن طوغديغنى آگلار ايسه ك وجداننك حكى تغير ايدر، بو تغيرگه سبب اول آدنك مسئول اولمديغيدر. وجدان مسئله سى آستنده قالاچق اشلردن صاقلانمق اصلاح نفسنك بر طريقدر. وجدان تجربه و كوب ملاحظه

ایله کمالانگه ایرشور. وجدانی او یغاتوب دائماً حرکتکه و آنی درست اولچا وگه
اوگراتکان شی علم و معرفتدر.

علم

علم، جهلنڭ كىروسى اولوب يلو، ادراك قىلو دىمكد. علم، علوم دىنيه و علوم دىناويه قسملى ايله ايكى گه تقسيم اولنمشدر. علوم دىنيه وحدانيت الهيه، كتاب و رسوللرگه اينانق دن عبارت اولوب علوم عقليه يا خود علوم دىناويه ايسه حساب، هندسه، تاريخ، حكمت، كيميا، سياست، طب كى شيلرنى بيلمكد. بعض كمسه لر علوم عقليه نى بتونلاى ترك ايدوب علوم دىنيه ايله اشتغال طرفنى طوتديلار. حتى علوم عقليه تحصيلنده اولغان آدملرنى دشمان كوروب تحقير ايتديلر. بز آنلرنڭ بو فكرلرني حق ديه تانمايمز. چونكه بو علملر هر ايكيسى لازم حيات و ترقيا تميزاچون خادمد. تاريخ صحيفه لرني دقلا ب قارار اولسه ق بو سوزنڭ حقيقت ايدگنى بىك آچق روشده آگلارمز. چون هيچ بر وقت يالكز باشنه نه علوم دىنيه و نه ده علوم عقليه مطلوب اولغان ترقياتنى حاصل ايده آلامشدر.

فكرمزنى يالكز علوم دىناويه گه حصر ايدوب ده علوم دىنيه دن يوز چويرتمش اولسه ايدىك بو عالم دن باشقه بر عالم اولوب سعادت حقيقه آنده بولنديغنى و جناب حقغه اطاعت و حقوقلرغه رعايت ايدوب بر برمزگه حرمت ايتكنى

قایدان اوگرانور ایدک؟ دخی بونک کیروسنچه: اگر فکرلر یالکز معلومات دینه که محصور اولوب قالور ایسه حیات و مدنیتیز ایچون لازم اولغان بو قدر واسطه لرنی همده دین و ملتیزنی صاقلار ایچون کیرکلو شیلرنی حاضر ایتمک ممکن اولماز ایدی. ایددی شبهه سیز بر صورتده آگلاشلدیکه؛ علوم دنیاویه و دینه هر ایکسی دنیا و آخرت سعادت و سلامتکز ایچون باشقه باشقه خادم اولوب بری دیگرندن آیرلووی درست دگلدر. آخرت دنیا مزغه باغلیدر.

اگر دنیا اشلرمز معمور، معیشتمز گوزل، بایلقلرمز یرنده اولور ایسه آخرت اشلرمز ینده تعمیر ایتمک یکل اوله چقدر. کرک قایسی علمکنک اولسون فضیلتی و درجه سی حقنده قرآن آیتلری بیک کوبدر «بلگانلر ایله بلگانلر، قارانغولق ایله یاقیتلیق، کوزلیلر ایله صوقرلر مساوی اولورمی؟ البته اولمازلر.» مفهومنده گی آیتلر بو جمله دندر. الحاصل علم مطلقاً شریف و عزیز اولوب زماننده نه کی علومکه احتیاج قوتلی ایسه آنی اوگرنگ فرضدر.

اسکی زمانلرده هر علمنی حرمت و رعایت ایتدکلرندن اسلاملر آراسنده بیک بیوک ذاتلر یتشوب بتون دنیانی علم نوریه یاقترتمشلر ایدی. همده علم اهللری

پادشاهلرنڭ تورونده، آنلرنڭ مجلس و صحبتلرنده اولوب هيچ ملت و دين

ايرماسندن باشقه مجرد علمي سايه سنده الوغ درجه و منصبلرغه بئيشلر ايدى.

اندلس و باشقه مملكلرده هر كمسه نڭ درجه و قوتنه كوره كتبخانه لرى اولوب

حاضرگي زمانده مسلمانلر جهالت و تعصبلر ايله تفاخر ايتدكلرى كېي اول

زمانلرده كڭابها نفيسه و قيمتلى اثرلريله ماقئانشورلر ايدى. علم، معرفتى آياق

آلتنده ايزديگي قوم و ملت ذليل و سفيل قالوب كندوسى باشقه لر آلتنده ايزلگه

محكوم اولقى جناب حقنڭ سنئيدر؛ اوشبونڭ ايچون اسلاملر آراسنده علم و

معرفت نڭ درجه و قدرى يوغالوب اعتباردن توشدگي وفتدن برو مسلمانلر خور و

اسير اوله رق ياشامقده لردر. عزت و حرمتكه بنار ايچون مطلقاً علم و معرفتى

بلند و يوقارو طوتارغه تيوشدر.

علمڻڻ ادبلىرى

علم و معرفتنڻڻ قدر و حيثيتنى صاقلامق ايچون انسان علمى ايله عامل اولورغه تيوشدر. خلقغه خير و سلامتنى تعليم و تفهيم ايدوب كندو نفسنى بر طرفغه طاشلاغانلر يعنى علمى ايله عامل اولغانلر باشقه لرنڻڻ كوزينى ياقورتوب كندوسى يانوب بتمكه اولغان قنديلگه بڳزه مكه در. همده عالم اولمق استگانلر تحصيلده اويالمازغه و بلديكى صوراودن غارلمازگه تيوشدر. امام غزالى^۱ (حضرتلردن بو قدر علمى نصل و كيملردن اوڳراندېڳڻڻ) ديه سؤال ايتدكلرنده «هر بيلديكى صورامقدن غارلندم، كوچك و بيوك دوست، دشمن، عالم و جاهل اولسون هر كيميڻڻڻ سويلدگنى گوزلچه دڳلادم» ديه جواب ويرمشدر. كڳلردن بيش آلتى فائده سز بحث بيكلاب طوغرى كيلگان هر يرده كوتارلوب قققرمق علمڻڻڻ ادبدن خارج بر اش اولوب بو كى آدملرگه جاهل، احمق ديلور.

---

۱ امام غزالى بيشنچى عصرنڻڻڻ بيوك علماسندان اولوب ۵۰۵ نچى سنه هجريده وفات ايتمشدر. طوقوز يوزگه قريب تاليفاتى واردر؛ كندسى توس شيرينڻڻڻ در. فقير بر كمسه نڻڻڻ بالاسيدر؛ بيك كوب يرلرنى سياحت ايتدى وفات ايتدكنده ايللى بيش ياشنده اولمش در.

اورن و کشيسنه كوره سوز سويلاب الاهم قاعده سينه رعاية قيليق همده هر
كيمنك جراحت و آغريقنه كوره دوا ويره بيلهك علمنك آيروچه زينتلرندندر.
علم يولينه كرگانلر هر فننك صره سيله واروب بيگرا كده استعداد و قابليتي سوق
ايتكان فني اختيار ايتلي. جناب حق هر كيمده بر درلو شيكه استعداد
يارا تمشدر، استعداد سوقچه كيدوب بر فنده متخصص اولق هر علمدن بر آز
يغمقندن البته خيرليدر.

چالشمق، هر بيلدگني خاطرده طوتارغه غيرت ايتك، استاذ و كتابني حرمتلو
طوتمق، اوقديغي درس لريني محاكمه قيلورغه اوگر نملك تحصيل علمنك شرطندندر.

وقت

آلتوندن قدرلى جوهردن قيمتلى بر شى وار ايسه اولده وقتدر. وقت، حوادثك اوزوب طورمقندن عبارتدر. طوغروسي وقت سنك هر درلو اشنى اشلرگه كوچك يته چك فرصتكدر. بر ساعت اوتكم اختياركده اولغان فرصتك ضايع اولدى ديمكدر. حالبوكه شول فرصت اچنده بر درلو فائدهلى اش اشلرگه اختيارك واردر، حيوان اوزينك وقتنى تلف ايتز. يا سيمرمك ايچون آشامق و ياخود خدمتيله انسانلرغه فائده ويرر، سيمرر ايسه ايتى و مايى ايله ينه فائده كيترر. آدم بالاسيده عمر و وقتنى مخلوق اولديغى شى حقتنده صرف ايتكى تيوشليدر. فرصتنى غنيمت بيلور ايسه هر آدم وقتدن استفادة ايده بيلور.

اگر بر آدم وقتنك شريف و عزيز بر شى ايدگنى تقدير ايدر ايسه امين اولكه اول آدم عمرينى مسعود و راحت اوله رق. كچرر وقت نقددر آنى ضايع ايتكانلارنك يالكز بازارلرنى ايلانوب بوش قول قايتقانلاردن فرقى يوقدر. علمدان بر ذات «آلتوندى ايكي ساعت غائب ايتدم هر برى آلتمش آلماسلى دقيقه گه تقسيم اولنمش شول ايكي ساعتنى قايتارمش كمسه گه خزينه لر ويرلسه ده آزدر. فقط آنلرنى كيرو قايتاررغه هيچ كيم نك الدن كلمز» ديمشدر. بر ساعت اچنده حكمانك حسابنه

کوره دورت منځ بالا طوغوب اوچ منځ آدم اولمکده در. پیل کې کچوب
طورمقده اولغان بو ساعتلر آراسنده نه قدر انسان طرشوب مشقت
چیکمکده در.

کمی لری، بیر آستنده قارانغولقده آغر خدمتله ایله مشغول اولور. آتالر،
قوچاقلرنده انسانیت خادمی اوله حق بالالر تربیه قیلور آتالر، تشکیل ایتدیگی
عائله سنځ سعادت و معیشتنی تأمین ایچون غیرت ایله کسب ایدر. اشته بر
ساعتنځ قیمت و اهمیتی نه قدر بیوک اولدیغنی بیانغه شو سوزلر یتسه کرکدر.

وقت، قار صوبی کې آغوب طورمقده در. بر ساعت، حیاتمنځ اوتوبینی
آڭلاب طورر. ایذگولک، حسن نیت اچنده اومتش ساعتله انسانغه کله چکده
مکافاة کوسترر: بوزوقلق، یاوز نیت ایله خراب ایدلمش کونلر انساننی بدبخت،
سفیل ایدر.

هر کون یځی کون آچلبازدن اول کندوځه بر مسلک بر اشنی تعیین ایت،
کچه چک ساعتلرنی نیچک اداره ایده چکگنی فکر ایت. جهاننځ بو کونگی
معمورلگی انسانیت و مدنیتنځ بو قدر ترقیسی البته معرفت ایپالرنځ بو ساعتله
اچنده بتمز توکنمز غیرتله سایه سنده در. ملتله نځ جاهل، کوجسز سفالت

اچنده قالمه لری بو عزیز ساعتلرنی بوش بوشنه کچوردکلرندن و یاخود زماندن
خبرسز قالوب فائدهسز شیلر ایله وقتلرینی هلاک ایتدکلرندندر. اوشبونک ایچون
بر دقیقه وقتنی اورنسز و فائدهسز یرگه صرف ایتک اسراف و حرامدر. هر
اقشام کون بویو کچیردگک وقتلرنی محاکمه ایتلیدر. کونلک اشلرکنک هر برینه
بر وقت تعیین ایدوب شو وقتلردن کچوکرماينچه اشلرکنی بر نظام تحتینه قویارغه
اجتهاد ایتلیدر.

ادب

ادب، هر بر احوال و عاداده شرع و عقل قوشديغي روشده بولمقدرد. ادب،
كمالات انسانيه نك برنچيسندن صانالمقدهدر. ادبىز كمسه كرک عالم اولسون
كمالات انسانيه غه و اصل اوله آلماز.

بدنمز، قوت آلمق ايچون ييگه، اچمگه محتاج اولديغي كې انسانك عقليده ادبكه
محتاجدر. ادبى اولمغان عقل قورالسز بهادرغه اوخشايدر كه هيچ بر وقت اش
كورده آلماز. بالعكس دشمانلرينه مغلوب اولور. ادب زينتيه زينتمگان آدم
دشمانلرينى سويندرد، دوستلرينى محزون ايدر ادبىز بر آتاكك بالاسى اديب و
فاضل اولور ايسه آتاسينك عيب و نقصانلرينى اورتور. اگر بالا ادبىز اولور ايسه
آتاسى نه قدر شريف و بيوك اولسون آتاسينك درجه و فضيلتى محو ايدوب
عائله آراسينه يمسزلىك و بحتسزلىك ساچار. هر شى كوبايدكچه اوچوزلانور،
ادب ايسه نه قدر كوبايسه قيمت و بهالنور. سوزنك قيصقهسى ادب عقل و
ايماننى نورلاندريچى و سلامتلكنك سرمايه سيدر. بونى تحصيلنك چارهسى ادبى
و تربيهلى فاضل آدملى ايله الفت و انسيت ايدوب تربيه و ادبدن يالانغاچ
قالغانلرنك مجلسينه كرمكدن صاقلانمقدرد.

(ادبسرلک) قانون اخلاقڻ رد ايتدگي ناچار اشلر و يمان سوزلرني هيچ اويالمنيچ اشلهک و سو بلهکدر. ادبسرلر، هيچ بر وقته معذور دگلدر. همده بونلر هيئت اجتماعيه گه ايدگولک و خدمت ايتزلر. بونلردن استنلهچک بر ايدگولک وار ايسه اولده اچمزدن چيغوب کيتملريدر.

انسان؛ هر شده اعتدال جانبي رعايه قلوب حالة طبيعیه سنده اولغان زينت ايله زينتلنمگه و حرکات سکاتنده تکلفی و نفسينه آغر کيلورلک هر قیلاشمشدن يراق اولورغه تيوشدر.

دينا ايفاسنه مجبور اولديغمز بر طاقم رسم و ادبلر واردر که بونلرني اوته مک هر مؤمنڻ ايلک وظيفه سيدر. مثلاً وجودمز پاک اولق، تمیز کيولمر کيمک، اقران و ايداشلرگه حرمت و رعايت، کوچکلرگه هر وقت لطف ايله اولق، مؤمنلر بری ديکرينه معنوی قرنداش اولديغنی بيلوب هر کم ايله قرنداشچه معامله ايتک، بر بريله اوچراشدیغی وقت صحت و عافيتدن خبر صوراشتی، وعده گه خلأقلق ایتیمک، يالغان سويلیمک، خسته اولغانلرنڻ زیارتینه کیتیمک، امانتکە خیانت ایتیمک، نزاکت و تملي سوزلی، آچق یوزلی اولق. برينڻ اذنی، رخصتی اولمديغی حالده مالينه قول اوزاتمق، بيوکلرگه، آتا و آنا. استاذلرغه

اطاعت ايتىك، الحاصل انسانلر قاشنده كيلوشسز كورنه چك هر درلو افعال و
حركاتدن صاقلانوب گوزل قعللرگه عادت ايتىك و هيچ كىسه نى رنجتممىك،
ملتتاك قدر و شرفنى بيلوب جانندن آرتق سومىك آداب دينيه ناك مېملرندن
اولوب بونلرغه كمال دقت ايله رعايه ده بولغانلر كمالانكه ايرشورلر.

«جهالت» امراض نفسانيه دن برنجسيدر

جهالت، علمنك كيروسي نادانلق ديمكدر. بو نادانلق هر بوزوقلق و رذالتنك منشئ و هر قبايحنك منبعى در. جناب حقنك قوللرينه قدرلو بولاگى عقل و علم اولديغى كې دنيا قايقولرينك ايك ياوزيده احمقلق و جهالتدر. جهالت صوقورلغى كوز صوقورلغى كې يكل فرض اولنسون. صوقور آدم يقلديغى وقت پچراقغه بو يالسهده يكل قالقور و يكل تميزلنور. لکن جهالت صوقورلغى ايله خطاغه دوشوب بو يالغانلر بويله يكل قالقوب آز صو ايله تميزلنزلر. افندمر عليه السلام: علم و فضلده كندوسندن اوستون آدملرگه دلينى اوزاتقانلر همده سوزينك ضرلو اولديغى دوشمنهرک سويلگانلر و فضل اثرى كورمشلردن يوز چويرگانلرنى جهالت ايله توصيف ايتشدر. جاهل، هر نرسه نك طيش يوزينى كورر كوردگى قدر بيلورده تمام بيلدگنى دعوا ايدوب خطاسنى يوزينه اورغانلرغه جهل اسناد ايدر. عالم و عاقل كمسهلر جاهل آدملرنك دوستلغنى بيك صاقلق ايله قبول ايدرلر. چونكه عالم كمسهلر جهالت كوزلرنى پردهلب اشيانك كيروسنى كوستردگينى كوزل آگلارلر. جاهلنك تدبير و ملاحظهسى كوبراك وقتده روحسز نفس الامرگه مخالف اولهكلديگندن آنلر حقنده

«جاهلر دیریلرنڭ اولوسی» دینلشدر. عقلی آدملرنڭ دشمانلغی جاهل کسه لرنڭ دوستلغندن خیرلودر. ضروریات دینیهدن باشقهده جهل عذر اولسهده امور دینیه و اعتقادیهده جهل مقبول دگدر. عالمان و حکمانڭ جاهللردن ممنون و مجلسلردن خوشلامدقلری محققدر حتی حضرت علی «جاهلر اهل علمگه دشماندر» دیمش. جهالت، فکر بشر ایچون قارانغو بر کیچه و هر درلو رذالتنڭ آناسیدر. بیلدکنی سوء استعمال ایتمک و بلنمسی لازم اولغان شیلردن باشقه سنی اوگرتمک جهالتدر. بر وقتلر عراق حکمدارلرندن بری علمدان برینه آچیغی کیلوب ایڭ بیوک جزا اولق اوزره جاهل و احمقلردن بریله حبس ایتمشدر.

جهل بسیط

بر خسته‌لقدر که مبتلا اولغان کسه بر نرسه‌نی پیلماز فقط پیلهدیکی اعتراق
ایدر، بو ابتدا امرده مذموم دگل ایسه‌ده لکن جاهل قالمق بیک مذموم اشد.
بناء علیه پیلهدکنی اوگرئمکه جهد ایتک لازم در.

«جهل مرکب» بر خسته‌لقدر که مبتلا اولغان کسه بر نرسه‌نی پیلمز و پیلهدکنی
دخی بله‌یوب بلهم دعواسنده اولور. جناب حقنڭ بر درلو عنایتی ایرشمزسه
دواسی آغر بر خسته‌لقدر.

امراض نفسانیه دن ایکنچیسی «غضب» در

غضب، انسانلرغه دشمنلرنک تعرضدن صاقلانمق ایچون جناب حق طرفندن احسان بیورلش بر قورتدر. بر کمسه عقل و حکمت تدبیرینه اییاروب حلم لازم اولغان یرده حلم، شدة لازم اولغان یرده شدة کوسترر ایسه، غضب قوتندن استفاده ایتمش اولوب ممدوح صانالور. اگر حلم اورنده شدة و شدة اورنده غضب کوسترر ایسه الحاصل افراط طرفینه کیدلور ایسه قبیح صانالور.

غضب بر آفتدر که ایث لطیف و ایث گوزل بر وجودنی مجنون بر حالگه قویوب صاحبنی تمیز و ادراکدن چغاروب قان اچوچی بر حیوان صورتینه کرتور. قاتی غضب زماننده انسان دوشمنک و سویلمک اقتدارندن چیغوب یالکز باغورور چاغورور کمسه نی کورمز، قولاقلری ایشتمز اولور. توسی بتمش، یوزلری قزارمش، کوزلری مدهش بر حالگه کروب نفس و صولوشندن هر درلو جنایتی اشلرگه حاضر اولدیغی آکلاشیلور.

اول وقتلرده آنی بو حالدن، دین و قانون نصیحتلری هیچ بری منع ایده آماز. اگر بو کمسه شو وقتده کوزگیگه باقوب فصل غریب و مدهش بر حالگه

کردیگنی کورمش اولسه ایدی احتمال مدت عمرنده ده‌ها بر دفعه غضب‌لمازگه
یمین ایدر ایدی.

بو کبی غضبلر بر جنت ایله باشلاب اوکنچ و ندامت ایله تمام اولور غضب
قباردیغی زمانده آنی تسکین ایچون در حال جناب حقنک کاهلو بنده‌لر حقنده
اولغان عفو و مرحمتی تفکر و انتقامنک فنا بر اش اولدیغنی تذکر و نتیجه‌سینک
قباحتی ملاحظه ایتلیدر. غضب عائله آراسنده طوغار ایسه درلو درلو
راحتسزلکلر و یولسزلقلرغه سبب اولور. ایداش و خدمتکارلرغه قاتیلر
کوستروب آنلرغه آچیلانق آنلرنک کوکل خوشلغنی کیدررگه سبب اولور کوچ
و رنجش ایله کوردکی اشد هپچ بر وقت خیر و منفعت اولماز. انسانغه سوه
سوه اش اشلنگان طاتلی تل، کولر یوزدر.

امام شافعی^۲ حضرتلری «قلچ و سوگو ایله حاصل اولغان بیک کوب اشلر
یمشاقق و ملایمت ایله حاصل اولور، غضبنک ضرری صاحبنه قایتور» دیمشدر.

---

۲ یراق بابالرنک برینه نسبت ایدلمش امام شافعی حضرتلرنک اسمی محمد بن ادریسدر. ۱۵۰
نچی هجریه‌ده غزده طوغدیغی درستکه چغارلمشدر؛ وفاقی ۲۰۴ نچی هجریه‌ده مصرده در.
علم فقه کبی چیکسز بر علمکنک اساسنی قوروچیلرنک بریدر.

امراض نفسانيه دن دخی یری «حسد» در

حسد، بر آدمده اولغان نعمت و راحتدن حضورسز و قايغولی اولوب آندان اول نعمتلرنک زوالینی استه مک دیمکدر.

حسد، طمع و قسزلقدن همده نادانلقدن یعنی جمیع کورکام اشلرنک بر آدمده جمع اولنوب بتمگی محال ایدگنی بلممکدن طوغار حسد اخلاق ذمیمه ناک ائ ضررلوسیدر. شیطانتک سعادت ابدیه دن محرومیتی حضرت آدمگه حسد و استکارندن اولدی.

حسد هر کده بولنور ایسه ده درجه سی مختلف اولور. بعض آدمناک حسدی خیالندن کلوب پکر، بعضیناک اچنده بر آز قالدقدن صکره عقل و انصافیناک غالب کلمیکه زائل اولور. بعضیلرناک ایسه نفسنده قرار تابوب کتدکجه آرتور. حقیقی حسده بو در.

بوزوق نفسلی آدملر هیچ مناسبت و آله ویریش اولغان کسه لرگه وارغانیچه قدر حسد ایدوب آنلرده اولغان نعمتلرنک زوالنی استرلر. حسدنک اینک فنا خلقدان اولمقینک سر و حکمتی جناب حقغه قارشو اعتراض اولدیغندندر. چونکه حاسدنک حسدی «یا ربی سن بو نعمتلرنی ویره چک آدمنی بیلیمورساک

بڭا ویرلورگه تیوش بن اهلرک ایدم» دیمکدر. جناب حق بونڭ جزاسنی
 آرتدرمقی ایچون حسد قیلنمش آدمی نعمت و راحت اچنده غرق ایدوب
 حاسدنڭ راحتسزلکنی آرتدرر. حکامدن بری «صاق اول حاسدنڭ اوستینه بلا
 استمه اول بدبخت بلاسنی تابمشد. چونکه محسودگه شادلق ایرشدگنده
 حاسدنڭ قایغو و حسرتی آرتور» دیمشد. اوشانداق آراسطوغه ^۳ حاسد نیچون
 هر وقت قایغولی دیدکلرنده «یچارهڭ یوگی اغردر، بتون شاد آدملرنڭ قایغوسنی
 صرتمده طاشیدر» دیمش. عرب شاعرلردن بری «ای محسود ذات! سن همان
 حاسدنڭ حسدینه صبر ایله، چونکه صبر آنڭ قاتلیدر» دیمش. جناب حق دخی
 حسد قیلغورچیلارنڭ شرندن استعاده ایله امر ایتمشد. حسد؛ غیبت، بهتان،
 سوء ظن کبی قانون اخلاقنڭ رد ایتدگی قبایحنی طوغدر.

اگر بر آدمدن درجه و مالینڭ زوالنی آرزو ایتیهرک کندوسینڭ دخی آنڭ
 کبی درجه و دولترگه ایرشونی تلاسه بوڭا «غبطه» اسمی ویرلور: غبطه ایسه
 مذموم دگل بلکه ممدوح بر صفتدر. یخشی و گوزل اشلردن اورنهک و اولگو

---

۳ آراسطو؛ یونان حکامسندان اولوب علم و حکمتنی افلاطوندان آلمشد. ریاضیات و
 طبیعاتدن بیک چوق شیلرنی توضیح قیلدیغندن همده منطق علمنی توزدگی ایچون «معلم
 اول» لقبی آلمشد. صوڭندن بکیش حکمی لر بونڭ اثرلردن بیک چوق استفاده
 ایتمشلد.

آلق هر كمكه تيوشي بر اشد: افندمز (عليه السلام) «مؤمن غبطه قيلور منافق

ايسه حسد قيلور» ديه بريني ديگزندين آيرمشدر.

ممکن دگلدر ديه آلاميزه يول ويرگانلر، هر وقت يورکلي، جسور آدملر ايله الفت

ايتکانلر تجربه سايه سنده آفرنلق ايله جسارت کسب ايتکلری ممکن در.

لطيفه يوزندن سويلرلر که: بر آدم غايت يورکسز قورقاق اولوب کيچه لری

اورامغه چيقيماز ايمش. کورشولندن بری بر کون «برادر کيچه لرده اورامغه

سندھ چق نيچون قورقاسنک؟ اگر قارشوگده بر قارالتی کورر ايسه ک اوستينه

طوغرو وار، سن نيچک قورقور ايسه ک اولده شويله قورقاقچق، سنک يورکلي

ايدککي کوردکدن سنکره هيچ شبهه يوق قاقچوب کيدر» ديه بو آدمی

يورکلندر مک استمش.

بو آدم ده بر آز فکر ايتدکدن صکره يوق، يوق برادر! بو اش اولماز. چونکه بو

نصيحتنی اول آدمده اشتمس اولوب، اولده بنم اوزريمه طوغرو کلسه بن نه

قيلورمن؟ ديوب جواب ويرمش.

امراض نفسانیه دن دخی «تنبللک» در

تنبللک: ممکن اوله طوروب اشدن کوچدن چیگلوب اوطورمق و هر اشدن
آغر آغر حرکت ایتک دیمکدر. تنبللیک، علم اخلاق و هر ادیان قاشنده
مذموم در. هر ضرر و هر درلو زیانلر تنبللکدن حاصل اولور. تنبللک فقیر و
مسکینلکه سبیدر. (بطالت) تیک یاتمق نه صورتده اولسه اولسون مذموم در.
افندمز (علیه السلام) امتنی تعلیم ایچون بر دقیقه بوش اشسز طورمیوب هر وقت
تنبللکدن صغور ایدی. زمان سعادتده رسول الله حضورینه بر جماعت کورشمکه
کرمشلا ایدی، بونلر اچلرندن بر اییداشلرینی کوستروب «یا رسول الله بو ذات
یرمزده زهد و تقوالق ایله معروفدر هر برمز بوگا اطاعت قیلیمقدهمز.
حضورنکرغه یکلدمزده یوللرده نماز و نیازدن باشقه اشدن اولمادی، دیهرک مدح
ایتدیلر. جناب حضرت رسول کندوسینه مخصوص بر نزاکت ایله «آگا یوللرده
کیم خدمت ایتدی و حاجتنی قایسکر اوتهدی» دیوب صورادیغنده آنلر «یا
رسول الله بز اشدک حاجتنی بز کوردک» دیدیلر. رسول اکرم حضرتلری
اولیه ایسه سز بو آدمی مدح ایتدکر بلکه اشلکسز و یالقوالق ایله ذم ایتدکر»

دیدى عقلی آدم تنبللکنى اختيار ايتز حقى تنبل آدملى ايله الفت و انسيت ايتکدن صاقلانور.

انسان، صاغ و سلامت اولدقچه بر اش ايله مشغول اولملى، يعنى علم و معرفت تحصيلى صنايع و تجارت کي ابناء جنسنة فائدهلى شيلردن برينى اختيار ايدوب آکله مشغول اولمليدر.

بونلردن بريله مشغول اولغانلر صوڭ کونلرينى فقيرلىک، مسکينلىک رذالت ايله کچرلر. تنبللر معذور دگللردر. چونکه تنبللکنى آقرون آقرون بتورمک ممکندر. بونڭ چارهسى: بيوک آدملرنڭ ترجمه حاللرينى اوقوب آنلرنڭ همت و غيرتلرينى کورمليده آنلر کي اولمق آرزوسينه کروب چالشمقنى اختيار ايتملى در.

امراض نفسانیه دن دخی «کبر» در

کبر، کندومزنی هنر و صنعتده، علم و شرافتده باشقه لردن اوستون فرض ایدوب باشقه لرنی خور و توبان کورمکدر.

یالکز کندوسنی بیوک کورمک تکبر اولورغه کافی دگلدر. چونکه بر کسه کندوسنی بیوک کورمیکله برابر باشقه لرنی دها بیوک و یاخود مساوی کورر ایه متکبر اولماز. تکبرلک ایچون آدم کندوسینه بر مرتبه و باشقه سی ایچون دخی بر مرتبه اثبات ایتمک، بعده کندی مرتبه سینی دیگرینک مرتبه سندن اوستون کورمک ایله بولادر.

کبر و عظمتغه سبب: علم، نسب، جمال، مال کپی بر نیچه شینی صانامشدر ایه ده عقلی آدم بونلرنک هیچ بریله کوتارلماز. انسان، ابتدا یارادلشنی و بر آزدن اولب جسدلری قورتلرغه رزق اوله چغینی و هر اشدۀ عجز و نقصان و هر امورده ابناء جنسده محتاج اولوب طوردیغنی خاطرگه توشورملی. افندمز (علیه السلام) «کوکنده ذره قدر تکبرلک اولغانلر جنتکه کرماز» دیمشدر. عجب ایله کبر بر برینه یقین صفتلر ایه ده آرالرنده بر آز آیرما واردر. مثلاً بر آدم یالکز باشینه عجبلمکی ممکن ایه ده تکبرلک ایتمکی ممکن دگلدر. یعنی کبر

ایچون تکبرلک ایدوچی و ایدلمش کسه لر کیرک اولور. انساننڭ عجبلمگی
کوبراک وقت مداهنلرنڭ مبالغه لی مدحلرندن و اورنسز تعظیم و تکریم لرندن
کلدیگی تجربه ایله بلنمشدر. انساننڭ مدح وو تعظیمی یاراتمی طبیعی بر اش
ایسه ده آڭا مغرور اوله رق عجبلمک عاقل اشی دگلدر. عقلی آدم کندو درجه
و مرتبه سینی گوزل آڭلار. حقنده سویلنمش سوزلرنی تدقیق ایدوب تیوشنچه
حرکت ایدر.

حسد و کینه کبی بوزوق خلقلر کبر و غروردن طوغار. کبرلی آدم دنیا ده
کندوسندن باشقه سنی کورمیه رک مخالفت ایتکان آدم لرگه آچیغلانوب نهایت
اچنده آنلر ایچون دوشمانلق صاقلار. همده انتقام (اوچ) آلتق، ایچون فرصتی
کوزه در.

امراض نفسانيه دن دخی «طمع» در

طمع؛ بر نرسه نی شدت ایله طلب و امید ایتمک دیمکدر. حرص و طمع علم و معرفت تحصیلی یولنده اولسه ممدوح اولوب اگر مجرد نفسنک لذتی ایچون اولور ایسه مذموم در. طمع و حرص آدملرگه بیک کوب فناقلر طوغدر. حریص آدم دائماً حیوانیت جهتینه خدمت ایدوب کیچه و کوندوز دوشندیگی شی لذت حیوانیه سی اولور.

امام حضرت علی^۴ «طمع مگولک قوللقد» دیمش. چونکه بوگا مبتلی اولغانلرنک خلقغه احتیاجی کوبایوب هر زمان اسیر بر حالده یاشارلر. بو ایسه حر طوغمش انسانغه اسارتدن باشقه بر شی دگلدر. طمعکار، طمع و حرص سببلی بای اولور ظن اولنمسون اول بیچاره فقر و ضرورت قورقوسندن هر وقت فقیردر. طمع و حرص آدمی آتش ویرشنده هر درلو معامله سنده حيله و یالغانه اوسترر. طمعکار آدم سکسان توقسان یاشلک اولوب قول و آياقلى قالترادیغی حالده هنوز یغمق یالکڑ قزائمق ایچون چالشور. ملت یولنده ویرونی

---

۴ حضرت علی رسول الله نك عمی ابوطالب نك اوغلیدر، اصحاب نك ایك ذی، ایك عالم و حکمیرنددر رسول الله دن ۳۲ یاش کچوک اولوب صبی وقتنده اسلامیتنی قبول ایتدی، رسول الله نك قزی حضرت فاطمه نی نکاحلندی عثمان رضی الله عنه نك وفاقی صوکره هجرت نك ۳۲ نجی سنه سنده خلیفه اولوب بیش سنه طورر طورمزده ظلما قتل اولندی.

دوشمنز، صورالديغي تقدير ده بتون وجوديني دهشت و قاينغو استلا ايدوب درلو
درلو حيله لر، بهانه لر تابار. نهايت بر كون اجل يتشوب ياقالار. سوكلو مال و
دولتي وارثلر اراسنده تقسيم ايدلوب بتون اجتهاد مشقتلري ثمره سز قالور. الله
قاشنده قورقنچلي حسابلري بونك اوستنه يوكلانور. دنيا تركل كمزك كوندن كون
بوزويلوب آچ، يالانغاچلرنك يلدن يل كوبايوي، اوستي اوستنه رذالت و
سفالت آرتوب بتون دنيا ظلم اچنده قالوي البته حرص و طمع بلاسيدير.

امراض نفسانيه دن دخی «حيله» در

حيله آدامق نيتيله اشلنگان اش و يا سويلنگان سوزدر. حيله ده اساساً ضرر قصد اولنديغندن مذموم در. بر مجبوريت اولميوبده محض كندينه فائده ايتك ايچون اولديغى حالده حيله، ظلم اولوب فاعلى دنيا و آخرته مسئلدر. پيلان كې ظاهرأ گوزل توسده ورنوب يرلرگه قدر باشلرينى ايگان آدملرنك طوزاقلرينه طوتلمق بيوك خطادر. بونك كې خطالردن صاقلانمق درايت و تجربه ايله ميسر اوله چقدر. علم و بيلگى صاحبلىرینه چولنكك قريق و يا بتون ايدكنى پيلهك ايچون يكل گنه بر چيرتمك كافيدر. تمثيلات يوزندن سويلرلر كه: بر وقت آچ بر تولكى طاوقلرى طوردىغى اوياغه كيلوب قېوسندن نازك بر طاوش ايله «قېونى آچكز» ديور، اتيچ، سز كيمسز ديو سؤال ايدوب تولكى «بن يقينداغى كورشيلركزدن برى، بو كون سزنك خانملردن برينك خسته اولديغى ايشتم ده حال بيلور ايچون كلدم، جوابى ويرر اتيچ «الحمد لله جمله مز صحت و عافيت ده مز بو تشريفنكزدن ممنون اولدق اچكه كر ميوب كيرى كيتسه نكز بو عاقلانه جوابى شبهه يوق كه اولأ بو كې واقعه نى باشندن تجربه ايتدى صكره حاصل اولمشدر.

امراض نفسانيه دن دخی «ریا» در

ریا؛ کشیگه کوسترو، اظهار قیلو قصدیله بر اشنی اشلیمکدر. بو حالده ریا اخلاصنڭ کیروسی دیمکدر. مثلاً صوفی و تقوی دیسونلر ایچون چالما و چاپانلرغه بورنمک، عالم و فاضل دیسونلر دیه وعظ و نصیحتلر ویرمک کشی کوره چک اورنلرده نفل نمازلر اوقق همهسی ریادن در. ریا غایت قبیح بر صفتدر.

ریالی آدم یوزینه قویدیغی ماسکه سنی مقصدینه ایرشکانچی یوزینه طوتوب آندان صوڭ چغاروب آتار. ریالی آدملرده جدیت «چنلق» بر شیکه اخلاص باغلامق اولماز. بو هنرلریله نادان احمقلرنی آلداب هر درلو مقصدلرینه ایرشورلر ایسه ده حقیقتی کوررگه و بیلورگه اجتهاد ایدوچیلر بونلرنڭ یالغان حرکترینه آلدانملر. ریالی آدملر عادیعگنه اشلرگه استغفار اوقوچان اولسه لرده آولاقده ایکان بیک بیوک گناه و قباحتلکلرنی سوه سوه اشلیمکدن چیرکنملر.

بو کبیلر حقنده عرب شاعرلرندن بری: قباح و آنڭ قورقنچلرینی یاد ایدوب کموش صاوت ایله اچمکنی مکروه کورگان کشیلرگه عجبکه قلام حالبوکه طوغری کلدکده بونلر کموشنی صویرینه اچمکده لردر مآلنده: عجب من شیخ و

من زهده تذكر النار واهو الها. يكره آن يشرب من فضة ويشرب الفضة آن نالها.
شعيرنى سويلهشدر. رىالى آدملرنىڭ دوستلغىنى طايانوب اش اشلگانلر برىنجى
آدمده يول شاشروب قارانغولقدە خيران قالوب قالورلر. كيوم و صالوملر ايله
تقوا كورنوب اچلرى هر درلو بوزوق فكرلر ياوز نيتلر ايله طولو آدملر زمانمزدە
بيك كوب اولديغىندن بو كىيلر نى آدملر صره سىنه قويمىقدن صاقلانملىدر.
درست باشقەلرنى ياراتورغە تيوشدر. لكن بونىڭ ايچون رىا يولنى توتمايوب
صاف قىلى اولملى. معناسز اورنلردە و يالغش فكرلرگە موافقت ايدوب (اى)
ديوب اوطورمق ريادر. انسانلرنىڭ فكرلرينە موافقت ايتكى ايچون بيوك اولچا
لازم در. باشقەلرنىڭ فكر و مشربلرنى عقل و شرعگە اولچاب آڭا كوره حكم
يورتە بىلمك قوتنە مالك اولورغە اجتەهاد ايتملى. انسانلر عموما ديورلك كندو
كىمچىلىكلرنى كورمدكلرنىڭ باشقەلرينىڭ رىا و مداهنە سنى قبول قىلورغە
حاضر طورر. بناء عليه باشقەلرنىڭ رىا و مداهنە سنى قايىنمىقدن صاقلانورغە تيوش.

امراض نفسانيه دن دخی «ظلم» در

جناب حق آدملرنی حقوقده مساوی ایدوب خلق ایتشدرد. اشته بر آمدنك
جناب حق طرفندن تعین قیلنغان حقینه تجاوز قیلمق ظلم در بر کیمسه ظلمنك
فناغنی آگلامق ایچون بونك باشقه لر جانبندن کندوسینه قیلناچغنی فرض
ایتسون اول وقت نه درجه ده قبیح بر شی ایدگی معلوم اولور. مظلومنك آهی
اوتکون قلچلر کورمدگی اشنی کورر. مظلومنك دعاسی ایله جناب حق ییننده
یالکز بر پرده اولدیغنی بیلگانلر بو کچی قباحته ار تکابدن صاقلانورلر.

ظلم، بتون فکرنك حرکاته سد چیگوب ملتلرنی جانسز قویار تاریخلرده یالکز
اسملری قالمش ملتلرنك محو و انقراضینه سبب باش آدملرنك اهالیگه و اهالینك
کوپلیسی کوچسزینه ظلم ایتدکلرندن ایدگی معلوم در.

قرآن کریمده دخی «جناب حق ظالملرنی قورتارماز» دینلشدرد. شرع و عقل
قاشنده ممنوع و ضرری شیلرنی استعمال ایتک انساننك کندوسینه قارشو بر ظلم
در.

امراض نفسانیه دن دخی «تجهیل» در

تجهیل، بر کسه‌گه نادانلق اسناد ایتک و آنک سایه‌سنده کندو فضل و کمالتی اورطاغه قویق یعنی «سن بلیسک بن بیه‌م» دیمکدر. بوگا عادت ایتکانلر ایکی درلو قباحتی اشلش اولورلر. برنجیسی نادانلق اسناد ایتدگی آدمی اویالتور. ایکنچسیده کندو علم و فضلنی کشیلرگه بیلدروب تکرلک ایدر. عقل و فطانت صاحبی بر آدم بولرنی قبول ایتز. یعنی بر کشی طرفندن سویلنگان سوز یالغش اولوب حقیقت حالگه موافقه اولسون سویلگان آدمنک یوزینه بهروب آنی تکذیب و تجهیل ایتز. بنم بیلدکه کوره شویله اولورغه کیرک احتمال سزنک خاطرنگردن چقمشدر دیهرک یومشاقلق و نزاکت ایله تصحیح ایدر. بویله گوزل و مناسب افاده‌لر ایله حقیقتنی بیان ایتک ممکن ایکان اول آدمی اویالتق و مضطرب ایتکده نه حضور و نه معنی وار؟ هر کیمگه «سن بلیسک» دیمگه اوگرامش آدملر یوقاروده‌غی قباحث اشلرنی ارتکابدن باشقه نیچه فائده‌لی شیلرنی بیلودن محروم قالورلر. چونکه بو عالمده آزمو کوبو معلومات آلتق هر کیمدن ایشتمکه اولور. حتی فضلادن بر ذاتقه «سن بو قدر علوم و فنونی نیچک تحصیل ایتدک» دیوب سوال ایتدکلرنده «وقت ضایع ایتیوب

اوقومق و اوگرىمىك، جاھل و كچوك ھر آدمىنىڭ سوزلرینی دىڭلاپ موازنە و
تدقیق ایتمىكلە قزاندم» جواىنى ویرمىشدر. كشینى اویالتو اخلاق خورلاندر و
فكریله سوزده آشقان كىسه لرنىڭ كىندو خطالىرى ظاهر اولوب مىجوب قالدیغى
تجربه ایله بیلمىشدر.

امراض نفسانيه دن دخی «تحقیر» در

تحقیر، بر کسه نځ قدر و اعتبارینی توشرلک روشده معامله قلیق دیکدر. تحقیر، کویرک وخته بیوک و قوتلیلر طرفندن ضعیف کوځلی لږگه ایتلور و آچدیغی یاراسیده بیک کوچلک ایله توزه لور. تحقیر ایدلگان آدم انتقام آلق ایچون فرصت ایزلاب تدبیر قوردیغنی ده یخشی آځلارغه تیوش. بایلق و هنرگه مغرور اوله رق هر کمگه حقارت کوزیله قاراغان آدملر صوځ کونلرنده کندولری خور و مسخره اولوب قالورلر.

تحقیر، سوز و اش ایله اولدیغی کبی یازو و اشارت ایله ده اولور. هر وقت آدملرنی مسخره و تحقیر ایتکده اولغان نزاکتسزلر ذوق و لذتک نه ایدکنی بیلمگان جاهللرنی خوشلاندررغه یارار ايسه لرده، ادب و تربیه صاحبلی قاشنده مقبول اولمازلر. استهزاء تحقیر یولیه یازلمش اثر و مقاله لرنگ اهل ادب و تربیه قاشنده اعتباری یوق اولوب بو کبی یازولر محررلرنگ نه اخلاقده ایدکنی کوستروب طور مقده اولغان تیر مومیتره لیدر.

لسان

لسان، وجودمزنڭ اجزاسندن بر كچوك كيسهك اولوب انساننڭ شرافت و امتيازنى حاصل ايتكان نطق و ايمان آنڭ ايله حاصل اولور. لساننڭ ايكي طرفى واردور. مجروح قىلبلىرى ترگزورگه ايڭ عزيز دوستلر قازانماغه و بدبخت حياتلرنڭ ايڭ قارانغو ساعتلىرىنى تنوير ايتىمگه سبب اولغان شى، لسان اولدىغى كېى بتون مملكتلىرى خراب ايدوب بىگلرچه آدملىرنڭ تلفاتىنه و دنىيانڭ آلت و اوست اولمىقنىه سبب اولغان شىده لساندر. عقل صاحبلرى انساننڭ اچنده اولغان فكر و نيتنى سويلدىكى سوزلردن آڭلاب صاحبنڭ نه درجه ده ايدكىنى بيلورلر، چونكه لسان عقل و فكرنڭ ترجمانى علم و فضلنڭ بيانيدور، انساننڭ سويلدىكى سوزى، اشدلىكى اشىنه موافق اولملى. سوزى اشىنه موافق اولمىوب هر وقت كلامينڭ يوزىنى گوزل عبارتلىر ايله زينتلەش آدملىر بال جىماينچە قورتلىر آراسنده بىلاب يورمكه اولغان بر طاقم سورى قورتلىرغه اوخشاب باش آغرىمقىندن باشقه شىگه يارامزلىر. كوب سوز قوه ادراكىه نڭ ضعيفلىكىنه دلالت ايدور: حكما «دىلىنى طومغان كىشى آره صره قولىنى يوزىنه طوتار و هر

شيگه ديلنى اوزاتقان كشي قدر و شرافتينڭ شول نسبتده آزادليغنى كورر»
دېمشلردر. كوب سوزليلك بر هنر اولسه آز سوز و سكوت آندن خيرليدر.
امام غزالي سوزنى دورتكه تقسيم ايدوب: بر قسمي محض ضرر ديكرى محض
فائده اوچنچيسى فائده سيده ضرريده اولماز، دورتنچيسى ضرر هم فائده سى
اولور. محض ضرر اولغانندن سكوت تيوش همده ضرر و فائده سى اولوبده ضرر
طرفيني قابلاقلق فائده سى معلوم اولسه ينه سكوت آرتق، ضرر و فائده سيده
اولغانى ايله شغللنو، ينه عقلليلر اشى اولديغندن عين حسرتدر. ايمدى دورتنچى
قسم قالدিকে اولده محض فائده لى اولديغيدر. بونيده غايت دقت ايله سويلرگه
تيوشدر، اوشبونڭ ايچون سكوت ايتكان سلامت اولور دېمشلر» ديدى. سوز
سويلر ايكان هر كمسه نڭ عقل و ذهني يتدگى قدر سويليك همده آچق هر كيم
آڭلارلق روشده اورتاچه طاوش ايله سويلا ب مجلسده سويلكانلرنڭ بتوردكنى
كتوب طور مق همده سويلندكى سوزگه التفات ايدوب دڭلامق آداب تكلهدندر.

آفات لسان

لساننڭ براقچ آفتلری واردر که آنلرینده برم برم بیان ایده‌یک. کذب، واقع‌غه مطابق اولمیوب درستنڭ خلافی اولغان سوزنی سویلمک دیمکدر. کذب کیرک یمینده و کیرک باشقه خصوصده اولسون قبیح و فواحشدن صانالمقده در، حدیث شریفده: دین قرنداشکه نه قدر بیوک خیانتدر که سن آگا بر شیدن خبر ویردیکڭ حالده اول سنی صادق بیله‌رک اوشانور حالبوکه سن یالغان سویلرسڭ همده دیگر بر حدیثده (کذب رزقنی کیمتور) دینلشدر. کذبڭ بیچارلغنی کوستروب قرآن کریمده «کذبنی ایمانی اولمغانلر سویلرلر» دینلشدر: ایڭ کچوک شیلرده بیله انساننڭ اوز اختیاری ایله یالغان سویلمکی حقیقتنی تحقیر همده وقار و حیثیتنی تنزیل اولدیغندن هیچ بر وقتده یالغان سویلمک درست دگلدر. انسانده نطق حقیقتنی سویلمکه مخصوص بر قوت اولوب دائماً یالغاندن صاقلانمق دینا مقدس بر وظیفه در. کذب بر بیوک گناه در که بونی عادت ایتکانلر ایکنچلیرنی آدامقندن لذت آلورلر. فقط جناب حق قاشنده بیوک جزالغره دچار اولورلر. یالغانچی آدملرنڭ کوبسی کونچی اولوب انساننی یاگلش یوللرغه سوق ایدرلر. بناء علیه آنلرغه بر اش خصوصنده مشورت

و رفاقت ایتک و آنلرنڭ صدق و استقامت دعوا ایتولرینه امنیت جائز دگلدر.
کذب، توبنده قبیح و مردود بر شی اولوب مرتکبی اعتبارسز و صانسز قالور
ایسه ده بر مظلومنڭ تلفدن قوتولسی و یا بر مقصود حربی و یا خود ایکی آدم
بینی اصلاح ایچون «صدق ایله باشقارمق ممکن اولمديغی تقدیرده» مباح اولور.
حتی افندمز (علیه السلام) «ایکی کشی آراسنی اصلاح ایتش آدم یالغانچی
دگلدر» دیمشدر. همده «اچنده مصلحتلر اولغان یالغان، فتنه فی مشتمل طوغری
سوزدن یخشیدر» سوزی بو مقامده سویلنمشدر.

ایکنچیسى «ئاملق»

ئاملق، برينڭ بر كمسه حقنده عيب و كيمچيلگنه دائر سويلدى سوزلرني كيدوب فلان سنڭ حقده شويله و بويله سويلدى ديهرك اول كمسهگه سويليك و ياخود بر طريق ايله بلدرمكدرو. بويله بر عيب و خطا كوردكى و يا اشتدى وقت هيچ كمگه نقل و فاش ايتيوب اونوتقى تيوشدرو. بو ئاملقنى ذره قدر ايمان و انسانيتى اولغان آدملىر قبول ايتىزلر. كندوسينه نقل اولغان آدمگه لايىق شولدر كه اشتدى سوزنى در حال تصديق ايتكدن صاقلانمقدرو. زيرا ئاملر فاسقلر اولوب آنلرنڭ شهادتلىرى مقبول دكلدرو. آنلر بو كې سوزلرنى عداوت و حسدلرندن اويدروب سويلدكلرى تجربه ايله بيلنمىشدر. افندمز (عليه السلام) بر كون اصحاب كرامگه «اى اتم سزگه ياوز آدملىردن خبر ويهره يممؤ؟» ديدكنه قارشو اصحاب «يا رسول الله خبر وير» ديدلر. رسول اكرم ده «آدملرنڭ ياوزى نيمه يولنده يوروب آدملىر آره سنى افساد و دوستلرنڭ عيبلرني اظهار ايدنلر» ديدى. افندمز (عليه السلام) نيمه نڭ قلبكه اولغان سوء تاثيرىنى آڭلا توب «اصحابمدن برى ايكنچيسنڭ سوزنى بڭا ايرشدرماسون زيرا بن سزگه صدرم سلامت، قلم راحت اولديغم حالده اوچرامقنى سوهم» ديمشدر.

حکامدن بری «مال و اشیاء اوغریلرندن بیگراک آدملر آراسنده دوستلق، الفت، محبت شرت ایتدکی آدملردن صاقلانورغه تیوشدر» دیدی. چینلر خسته آدملرنک جراحترلرینه قونوب آئی باشقه صحیح آدملرگه آشلاب پچراتدقلری کبی قلبی سقیم، طبیعتلری اشه کی ثاملر دخی آدمنک ایدگولکلرینی کورمیوب فنالرینی آلورلرده ساچوب یورورلر. ثاملق ایله مشهور آدملرگه الفت ایتمکدن صاقلانلق لازمدر. زیرآ آنلر کیشیلرنی سکا سویدکلری کبی سنیده باشقه لرغه سویلب آرهغه دوشمانلق صالورلر.

افندمز (علیه السلام) زماننده سوز یورتو ایله مشهوره ادبسر ام جمیل اسمنده کی خاتونی تحقیر مقامنده «خرمادن ایشکان باغ ایله موینینه اوطون آسدیغی کبی آدملر آراسنده اولغان الفت و محبتی یاغوب بتورمک ایچون سوز توباب برندن دیکرینه بوشاتمقده در» معناسنی، مشعر «وامرأته حمالة الحطب فی جیدها جبل من مسد» دیه قرآن کریم ده سویلبشدر.

اوچنچیسى «غیبت»

غیبت بر کسه نځ غیب و قصورینی آرته ده ذکر ایتک دیمکدر. هر بر سوء نیتی آځلاتمش اشارتله، اورنینه کوره غیبتکه کرر. غیبتی سویلک حرام اولدیغی کبی طځلامقه حرامدر. اوشبونځ ایچون بر ضرر خوفی اولدیغی حالده غیبت سوزلاگوچینی آچق بر حالده اگر ضرر خوفی وار ایسه راضی توگل ایدکنی آځلاتورغه تیوشدر.

گاه اشنی آدم هیچ اولمزه بر نفس لذتی ایچون قیلور حالبوکه بو غیبتدن هیچ بر لذت مأمول دگلدر. بالعکس غیبت صاحبی کیله چک ایچون کندو باشینه بلا حاضرلمکده در. چونکه غیبت قیلنمش آدم نځ قولاغینه ایرشدکی وقت بر انکسار قلب حاصل اولوب انتقام آلمغه فرصتی کوزه در.

غیبتکه اقرا بهتان یالغان، کبی بر نیچه حرام اشله قاتشور. چونکه بونله اولدقچه سوز بکیشلی و یاغملی چیقمازه غیبت آدم حق اولدیغندن سویلگی آدم توبه ایتسه ده غیبت ایدلگی آدم کچمدگی حالده جناب حق عفو ایتزه. اوشبونځ ایچون افمندز (علیه السلام) «غیبتدن صاقلارځ غیبت زنادن دخی فنادر» دیمشدر. باشقه هر درلو گاهلردن توبه ایتش آدم لر کورلمکده ایسه لرده کذب و

غیت کیلرگه عادت ایتش آدملر سوزلرنده آدن باشقه لذت و حضور
تامدقلرندن طیولا آمازلر. جناب حق قرآن کریمده غیبتنی ذم مقامنده انسان
اولدیغی حالده «نیچک قرداشکنک ایتنی یمکه قدرتکدن کلور؟ البته کلهر در»
مالنده صوڭ درجهده شدتلی سوز سویلشدر. غیبتکه باعث شیر بیک چوق
ایسهده بزنگ آرامزده هر کون بلاسنی کورب طرمقده اولغان غیبتلر حسددن
ناشیدر. برینگ درجه و منصبه بنوب آدملر آراسنده معتبر اولویندن کونچیلک
ایدوب اول کسهنی آدملر آراسنده مکروه کورشمش بر صفت ازرنه سویلب
درجه و اعتبارینی دوشورمک استر. حتی ایڭ عادی شیرلرگه قدر دین اسمندن
صو قدروب «فلان بویله یوری و بویله کیوم کیهدر بو ایسه درست دگل» دیه
یاغانلمقدن چیرکنمز.

دورتىچىسى «مداھنە»

مداھنە محبت و اخلاص كورستوب بىرنى يالغاندىن يوزىنە قارشو مدح ايتىكدر.
بو كىي ماقتاوچىلر بال قورطلرىنە بىكزىلر چونكه قورتلىرنىڭ آغزلىرىدە بال،
قويىرلىرىدە زەر بولنور. عادى مداھنلىرنىڭ مداھنەلىرى بىك آچىق معلوم ايسەدە
ماھر «اوستاد» مداھنلر وقت و اورىنىنە كورە اشلەكلىرىدىن بو كىيلر بىر قاچ كونلر
تجربە ايلە معلوم اولورلر. مداھنلىرنىڭ يالغان و صغوق سوزلىرىنە اوشانوب طورمق
احمىقلىق علامىتىدۇر.

بیشنچیسى «اقترا»

اقترا، بهتان بر کسه گه یالغاندن بر غیب اسناد ایتک دیمکدر ناموس صاحبی
آدمگه اقترا دن آغر بر شی اولماز. چونکه انسانلر آراسنده بر آدمنڭ قزائمش
اولدیغی قدر و اعتباری اول آدمنڭ حیاتی دیمکدر. ناموسلی بر آدم حقنده اقترا
ایتک اول آدمنڭ حیاتیته سوء قصد ایله برابر در. اقتراء غالباً آدملر آراسنده
بیوک درجه لر، قدر و اعتبارلر قزائمش آدملر حقنده واقع اولور. اقترا، قوللرندن
اش کورنمکده اولغان آدملرنڭ حسد و کونچیلکلرندن طوغار. بو کبی
آدملرنڭ یورا کلرنده انواع بوزوقلق مرکوز اولورده باشقه لر حقنده ده سوء ظنغه
واروب کوڭبنده گی آغولرینی ساچار اقترا نه قدر صنعتلی و نه قدر اطرافلی
اولورسه اولسون آخرنده حقیقت میدانغه چیغوب صاحبنی رذیل و رسوای
ایدر.

آلطنچیسى «مالا یغنى»

مالا یغنى، دین و دنیاىى ایچون فائدهسى اولغان سوزلردر، فائدهسز سوزلر وقتنى اوترمک، عمرنى آشامق اولدیغندن عین حسرتدر. مثلاً اوراملرده گون آدملىرى یولندن طوقتاتوب «قایدن کیلهسز و قایده وارهسز» دیه سؤال ایتمک اول آدمى بوش بوشینه سوز سویلمگه مجبور ایتمک اولوب فائدهسى هیچ یوقدر. قایدن کلسه کلسون سکا نه؟ بلکه سندن یاشرن بر شی اولوب سکا جواب ویرمک موافق کلمز. شو حالده اوچ شی اولور: یا اول آدم سکوت ایدر سن حضورسز اولورسکا و یاخود یالغان سویلرده کاهلی اولور و یاخود حقیقتنى سویلرده اشینه موافق کلمز. الحاصل مالا یغنى انسانى چوق بلالرگه توشور. ادب و تربیه گه منافى سوزلرنى آچق سویلمک اورنسز یرلرده لعنت اوقق و بدعا قیلحق، یمین ایتمک همهسى مالا یغنى اولوب بونلردن صاقلانمق تیوشدر.

يدنچيسى «افشاء سر»

سر ديه گيزلو اولغان نرسه گه دينلور. سر ايكي قسم اولوب برى انساننك كندو
سريدر كه آنى صاقلامق ايرلك، ديگریده غيرينك سگا سويليش سريدركه
آنى صاقلامق انسانيتدر. افندمز (عليه السلام) «سرينى صاقلاغان اشينه مالک
اولور» ديمشدر.

حقيقتاً كشينك سري فاش اولندغى حالده بر طاقم مانعلرغه اوچراب اول
كسه نك مقصودينه يتوى آغراشور. سرنى هر نيچك ياشرگه طرشمق تيوشدر.
قرآن كريمده يعقوب عليه السلام نك يوسف عليه السلامغه «اى اوغلوم
كورديكك دوشنى قرداشلريكه سويلمه، سندن حسد ايدوب بر بر ضرر
كترمسونلر» ديدكى سوزى سرنى ياشرمك، صاقلامق تيوش ايدكى
آگلامقدهدر. امام حضرت على «سرك سنك اسيركدر اكر فاش ايدر ايسه نك
سن آگا اسير اولورسك» ديمشدر.

عمرو بن عاص^۵ حضرتلری «قلب سرنڭ صاندوغیدر دوداقلر اول صاندقنڭ یوزاغی، تللر آچقچیدر بو صورتده هر انسان سرنڭ آچقچینی صاقلامق لازم کلور» دیمشدر. کوب آدم لر اولور سرنینی باشقه بر آدمگه سویلدکده «امان عزیزم باشقه کسه گه سویلمه» دیور. ادیلردن بر ذات بو اورنده: سرنینی کندو لسانی ایله سویلبده باشقه سنی شلته ایتکان آدم احمقدر. سرنینی صاقلارغه کندو کوکراگی طار ایسه باشقه سنڭ کوکرهگی بیگراک طاردر. مألنده بر شعر سویلمشدر. سر توتمغان آدم لرگه بوش بوغاز دیورلر. کرک کندو سرنینی و کرک باشقه لردن امانت ایدلمش سرلرنی ذکر و فاش ایتک مذموم هم بیوک خیانتدر.

---

۵ قبل الاسلام کفار قریش طرفندن حبشدهگی مهاجرین اسلام نی کیرو قایتاررغه تکلیف ایچون نجاشینڭ یانته کوندلمش نجاشی بو تکلیفی رد ایتدکندن حبشده ایکن مسلمان اولمش؛ عمانده عامل اولمش هم شامنی فتح ایتمش فلسطینده والی اولمش هم مصرنی فتح ایدوب آنده والی اولمش. صفین محاربه سنده معاویه طرفنده اولدی ۴۲ هجریه ده وفات ایتدی: قیصقه بویلی جسور صوڭ درجه ده ذکی هم حيله کار بر ذات ایدی.

اجتنابی تیوشلی اولغان اخلاق ذمیمه قیصقه غنه اولسه ده بیان ایدلدی؛ ایمدی

اتصافی لازم اولغان اخلاق حمیده نی برم برم بیان ایده یک.

برنجیسی «فضیلت»

فضیلت، بتون اخلاق حسنه نك انسانده جیولمقندن عبارت بر کیفیتدر. فضیلت شفقتلی بر آرقداشدر که بر دقیقه صاحبك یانندن ایرماز. دشمانلرغه قارشو آدن قوتلی دوست و یاردچی اولماز. آوروپا حکامسندن فرانقلین^۶ فضیلت انسانیهنی اون اوچ قسمگه ایرمشدر.

۱. ریاضت، کیرک قدر آشاب اچوب هر حالده نفسكه غالب کلمگه چالش.

۲. سکوت، ذاتکه و انسانلرغه فائده سی اوله چق شیلردن بحث ایت.

۳. انتظام، هر اشکه بر زمان و هر شیکه بر اورن تعیین ایت.

۴. ثبات، قولکدن کله جک اشکه باشلا، و باشلا دیغک اشنی بتورمگه، اکمال ایتگه چالش.

۵. اداره قازاندیغک آقچه نی کندوکه عائله و ابناء جنسكه فائده سی اوله چق

شیلرکه صرف ایدوب مسرف اوله.

---

۶ بو ذات ۱۷۰۶ سنه سنده آمریقانك بوستون شهرنده فقیر بر فامیلیان طوغوب ۱۷۹۰ ده وفات ایتمشدر. مدت حیاتنده الکتریق فنیله پک چوق اشتغالده بولنوب (سبر صاعقه) یاشنی دفع قیله طورغان آلت ایجاد ایتدی، مدنیت دنیا سنده آز تابلغان داهیلردندر. ایك ایلك مطبعه لرده خدمت ایتدی. یاش وقتندن مکمل انسان بولو فکرینه دوشدی.

۶. سعی، ایٹ بیوک خزینہ لرنٹ آچقچی، دقیقه لر اولدیغنی بیل و آنلرنی
حسن استعمال ایت.

۷. استقامت، یالغان و درلو بوزوقلرغه اسیر اولما.

۸. حقانیت، انصاف و عدالت ایله اش کور حقلینی حقسرغه
قاتوشدرمه.

۹. اعتدال، هر اشد بر اورطه درجه نی تابارغه چالش

۱۰. طهارت، ملککده اولغان هر شینگ نظیف و پاک اولمقینه دقت
ایت.

۱۱. صبر، اوستکه یکلگان بلا و مشقتلرگه تحمل این و جناب حقدن دائماً
سعادتلی بر کون امید و تمنی ایت.

۱۲. عفت، ناموسکئی حیاتکدن آرتق و مقدس بیل و آنی محافظه غه غیرت
ایت.

۱۳. تواضع عزه نفسکئی یوغالتما ذلتی اختیار ایتمه، شویله ايسه ده نفسکئی
هر شیدن توبان طوتارغه چالش.

انسانك مدت حياتده ايرشه چك ذوق و استراحت همده ابناء جنسندن
كوره چكي حرمت و رعايتلر بو حكيمانه مسلكرگه كرمك و آنك يولنده كال
غيرت ايله چالشوب ثبات ايتك ايلا تابله چقدر.

ایکنچیسی «صبر»

صبر، دنیاده حیات انسانیه هر درلو بلا و مشقتلرگه اوچرادییی وقت متانت قلب ایله مقاومت ایدوب توزمک دیمکدر. صبر لفظی، عام اولوب واقعه‌سنه کوره باشقه اسم لر ویرلور. مثلاً قایغو و حسرتکه قارشو اولورسه صبر اسمی دیرلور: اکر شهوات نفسانیه‌گه قارشو اولور ایسه عفت، آچیغ وحدتنی یوتو یولنده اولورسه حلم، آز شیگه راضی اولوب کشینک انده‌گی شیرگه کوز توشوروب کونلامزلک یولنده اولورسه قناعت، دینلور. صبر اساساً ایکی قسم اولوب بر قسمی بدنیدر که مشقت و زحمتلرگه تحمل، کبی بو صبر عقل و شرعگه موافق اولدیغی حالده ممدوحدر. لکن اصل صبر نفسکه تعلق ایتکان ایکنچی قسمیدر که هوا و هوسینه بوی صنمایوب آنی اعتدال درجه‌سنده طوتا بیلک دیمکدر.

حضرت عمر^۷ ابو موسی الاشعری حضرتلرینه یازدیغی بر مکتوبده «سزگه صبر ایله توصیه قبلهم معلومکڑ اولسونکه صبر ایکیدر: بری مصیبت و قایغوغه صبر اولوب بو ایسه گوزل در فقط الله نك منع و حرام بیوردیغی شیلرگه صبر و تحمل دها گوزلدر» دیمشدر.

صبر و تحملنی جناب حق قرآنده یتشدن زیاده محله مدح ایتشددر. حکما دنیا حادثهلرینی ایکی گه تقسیم ایدوب: بر نوعده حیل و تدبیرلنك تأثیری اولماز بوگا چاره ایسه آنجق صبر در، دیکرنده حیل و تدبیرلرنك تأثیری اولسهده مطلوبنك حاصل اولوینه قدر ینه صبر آرتقندر دیدیلر. الحاصل هر اشد صبر و ثباتنك لزومنی اگلا تدیلر، حضرت عیسی حواریونغه «سز مقصودنكزغه آنجق مکروه کورکان شیلرکزگه صبر ایله واصل اولورسز» دیدی. حیات بعضا بیک آچی و

---

۷ عمر ابن الخطاب مشهور فاتحلردندر. واقعه فیلدن اون اوچ سنه صوگ طوغدی قریشیلرنك اشرفی و زمان جاهلتهده سفیرلری ایدی. جسور و غیور اولوب فکرلری غایت طوغرو ایدی. رسول الله اسلامنی عمر ایله عزتلوقیل (دیه آنك مسلمان اولمقینی تلار ایدی. نوبدن آلتنچی سنهده اسلامیتنی قبول ایتدی بونك مسلمان اولمقیله اسلامیتنك شوکتی آرتدی. هجرتنك ۱۳ نجی سنهسنده خلیفه اولوب ۲۳ نجی سنهده ظلها قتل اولندی. تاریخ هجرینی تزوچی، مسلمانلرنك زکاتنی بیت المالغه آو اصولینی چیغاروچی، اهل ذمه گه جزیره له صالوب دیوانلر تزوچی مصر یرلرین اصلاح قیلوچی حضرت عمر در بونك خلافتنده بصره شهری بنا ایدلدی.

قلب بشر بیک کوب محنت و مشقتلرگه اوچارار. دنیاده هیچ بر ذات قایغو و
حسرتدن آزاد اولماز بو بلا و زحمتلرنی یگلا یتوب بزلرنی شادلق و سلامتلیکگه
چغارمق ایچون جناب حقدن صبر و تحمل تلامکدن باشقه چاره یوقدر. بصیرت
اهلی، مال و دولتنی عاریت بیلوب الدن کتدگی حالده قایغولر چیکمیوب متانت
قلب ایله اولور.

اوچنچىسى «تواضع»

تواضع جناب حقنڭ بيوكلكنى و كندى كچوكلكنى فهم و ادراك قىلوب كبر و عظمتنڭ قباحتنى آڭلامقدر. تواضع شرف و عزتنڭ باسقچيدر. افندمز عليه السلام «عبادتلرنڭ افضل تواضعدر» ديدى. دىكر بر حديثده دىخى امتنى سوء اعتقاددن نهى ايدوب اى اصحاب و اتم سزلىرى قدر و مرتبه منڭ اوستينه كوتاروب نصارنڭ عيسى (عليه السلام) حقنده ديدكلى باطل سوزنى سويلمىڭز. زيرا بنى جناب حق رسول اولمقدن اول قول ايدوب اختيار ايتدى ديمشدر. افندمز عليه السلام، حضورينه كىلگان بر شىخنىڭ مهابت رسولدن ديزلى تېتره مگه باشلادقدە جناب رسول «اى آدم راحت اول، قورقه بن پادشاه دگم بن قرىش قبيله سندن بر خاتوننڭ اوغلىدر» ديدى. بيت المال غنيمت ماللىريه طولو و بتون اصحاب كرام جانلىرىنى فداغه حاضر اولدقلىرى حالده افندمز (عليه السلام) كندو كىوملىرىنى كندوسى كيهر و يورط اشلىرىنڭ كويسىنى كندوسى اوتەرايدى.

انسان نه حال و نه درجه ده بولنورسه بولنسون ينه انسان اوليدىغى و هر خصوصده عجز و ضعفى همده يارادلىش و عبوديت ده باشقه لردن فرقى اولمىغى

خاطرگه آملی و کندوسنده آرتق بر نعمت و مزیت وار ایسه اولده جناب
حقنک لطف مخصوصی اولدیغنی و بولطفی کیرو آلمغه مقتدر ایدکنی پیللیده
عجزینی اعتراف ایدوب تواضعده قصور ایتلیدر. عوامنک تواضعندن باشقه عالمان
جنسینک تواضعی وار در که حقنی قبولگه اطاعت دیمک اولور. حق سوزنی
توبان آدملردن و چوچقلردن بیله اشتسه لر قبول ایدرگه حاضر اولورلر.
کندولرینی بیوک کورگان آدم یرنده اولمازلر. باشی یوقاری آغاچلر مزارلرغه
قویولوب آنلردن یمش کوتولمز. یمش لر باشی توبان آغاچلرده اولور.

دورتځیسی «عدالت»

عدالت، ظلمنځ مقابلی اولوب جنسداشترینځ حیات و وجدانینه مال و ناموسینه رعایت ایتک دیمکدر. عدالت ایله مرحمت قلبه ایکسی بر در، چونکه مرحمت دخی آدملرنځ سعادت حاللرینی دیلک و آنلرغه احسان ایتک دیمکدر. انسان کندی حقنده ناچار کوردکی اشنی باشقهسی حقنده دخی درست کورملیدر: انسان یالکڑ فناقلردن صاقلانو ایله عدالت وظیفه سنی اوته مش اولماز. بلکه صادر اولمش هر خطا و فناقلرنی توزتمگه غیرت ایدوب دائماً ایدگولک طرفینه میل ایتمگه چالشمیلدر. امت و ملتلرنځ ترقیسی و حکومتلرنځ یاشامقی عدالت سایه سنده در. عدالتدن صاقلانلر محو و منقرض اولوب تاریخ صفحه لرنده یالکڑ اسملری یمالوب کیلمکده در، عدالت اولاً کشینځ ذات و صفاتینه و اعضاسینه ایکنجسیده اهل عیال، خدمتکار و ایداشلرینه قارشو اولور، ایدی بر آدم عدالت صفتیله متصف اولونی استر ایه اولاً کندو اعضالرنده عدالتنی رعایه قیلوب هر وقت نه ایچون یرادلش و نه یولده حرکتلرنمگه قیوش ایه شول آورنده استعمال ایدوب عقلا و شرعا ممنوع اولغان اورنلردن صاقلانلرغه تیوش در عدالت ایله امر ایدوب ظلم و تعدی دن

منع ايتدگی شی آدمڻڻ وجدانی دره هر درلو ظلم و یاوزلقلر ایله ابناء جنسنى
خور قیلوب رنجتمش آدملر یاقالرینى جزا طرناغینه ویره جکلرنده شبهه یوقدر
چونکه جناب حقڻڻ عدالتی آنڻڻ کبی جنایت صاحبلىرىڻڻڻ آردندن کوزاتمکه
دره

بیشنچیسى «صداقت»

صداقت، آدم هر وقت دین و ملتینه سوزى و اشى ایله حقلق و خیر خواهلق
کوسترمکدن عبارتدر. صداقت، دینک دیره‌گى، آدابىک رکى، انسانیتىک
اساسیدر. سوز و اشنده صادق بر غى: بلیغ بر یالغانچیدن خیرلیرکدر. صداقت
یولنده اولک یالغانچیلق اچنده یاشامقدن ایزگورکدر. صداقت یر آستنده
کوملش اورلقغه اوخشار. اورلق یر آستنده نه قدر طورسه‌ده یر گوزل
اولوب زرعه قصور اولمادیغى تقدیر ده هر نیچک بر کون یر آستندن چقار،
باش کوسترر.

آلتنجیسی «شرافت»

شرافت، آدملر آراسنده قدر و حرمتلو و معتبر اولوق معناسنده در. شرافت آتا و بابادن کوچوب کیلماز. نسبه قاراماز بلکه ایث توبان درجه دهگی آدملر تربیه و معرفت سایه سنده بیوک درجه لرگه بئر «فضل تربیه و ادبه اما اصل و نسبه دکدر» حدیث شریفده بو معنای آگلا تمقده در. کندوسنده خاصیت اولغانلر آتا و بابالرنک درجه و اعتباریله ماقطائوق موافق دکدر. چونکه آتا و بابانک شرافتی بالارغه میراث قالمیه چغنی هر کیم بیلور. بو اعتقادده اولغانلرنک حالی بو کون آچ ایکان دونگی طوقغنی ایله ماقطانغانلرنک حالینه بکزر بر کمسه ایسکی ادیلردن احنفکه^۸ سنک نسبه شرافت، یوزگده کورکاملک یوق ایکان بو قدر حرمت و اعتبارلو اولمقیگه سبب نه در دیه سؤال ایتدگنده احنف «بم شرافتمه سبب سنده کی اخلاقنک بنده اولماویدر. سنک اخلاقنک ایسه شول سویلدیکنک سوزلرکدن معلوم در» دیه جواب ویرمشدر.

---

۸ احنف ین قیس تابعیننک بیوکندن تیمم قبیله سینک معتبرنددر عقل، درایت و حلم صاحبی بر ذات ایدی، حضرت عمر و عثمان رضی الله عنهما زمانه سنده خراسان فتوحاتده بولندی. آتالرنک بالارغه ایث بیوک میراثی علم و تربیه در سوزینی سویلر ایدی. آتمش یدنچی هجریده کوفه ده وفات ایتمشدر.

اسکی یونانیلرده شرافت، نسب ایله یورر اولدیغندن ادب و تربیه دن محروم آدم لر
 آتا و بابالری نڭ درجه و شرافتیه ماقطانورلر ایدی. علم تربیه دن محروم قالوب
 شرافتی میراثا مالک بر آدم سقراط^۹ حکیم گه «سن اصل و نسب نڭ، قوم و
 قبیله کنک حقیر و توبان ایدکنی تفکر ایدوب بولندیغ نڭ درجه کدن
 اویالمایسکمو؟» دیدکده سقراط «خیر اویالورغه سن بندن تیوشلیرکدر زیرا سن
 شریف نسلنڭ صوڭ و نهایی اولد نڭ بن ایسه الله نڭ فضل و کرمیه بر شریف
 نسلنڭ باشی و موجودی اولدوم» دیدی. انسانلر یارادلشده همه سی مساوی
 اولوب درجه و اعتبارغه کوترگان شی آنجق عمل و اجتهادلری در مالنده قرآن
 کریم آیتلری بیک کوبدر.

---

۹ سقراط یونان حکما سندن فضل و کالات صاحب لرندن بر ذاتدر. اثینایاقیننده کچوک بر
 قریه ده طوغمشدر. پدري تاشلرغه نقش یاصاوچی فقیر بر آدم در، بتون عمرینی تعلیم و تعلم
 ایله کچرمشدر. بونڭ علم و حکمتی جاهل لرنڭ معدده سپنه کیشم دیکندن افترا لر ایله حبسه
 صالوب یتش یاشلرنده شونده وفات ایتدی.

یتنچیسى «شفقت»

شفقت، قنداش، اروغ و باشقه آدملرنى قزغائىق، محبت و مرحمت ايتىك نه صورتله اولورسه اولسون عاجز و كوچسزلرگه ياردم قىلىق ديمكدر، شفقت صاحبي آدم كبرلىك بيلمز، كندو فائده سيني كوزه تمز. فقيرلرگه اصوليله ياردم و اعانه ايتىك فقير بالالرينى اجرتسز اوقوتمق، كندو بالاسنىك حسن تربيه سيني آرزو ايدوب آنلرنى جهالتدن قوتقارمق ايچون چالشمق بونلر همه سى آثار شفقتدندر، بالاسينىك استقبالينى اصلاً خاطرينه كتورمىوب يالكر حاضرگى حضوريني كوزگه آغان و تربيه سينه دقت ايتگان آتالر بالآخر بالاسينىك جاهل و تربيه سز قالماقينه سبب اوله چغندن آنلرنىك بو حاللرينه شفقت دينلمز بلكه بو كچى آتالرغه خائن اسمى و يرلور. شفقت و مرحمتسزلردن ايدگولك كوتىك هم جائز دكلدر. چونكه آنلر اشنى انصاف و وجدان ايله كورمزله. قزغائىق بلهزله، حضرت عمر خليفه اولوب طورديغى زمانده بر ذاتى بر ولايتكه والى ايدوب كوندرمك اوزره چاقرتوب نه وجهله حركت ايده چكىن بلدرر ايكان شول اراده اچروكه بر بالا كرر. حضرت عمر كمال شفقتلرندن بالاننىك ياناقلرندن اوبهرك آلدينه آلور. اول ذات حضرت عمردن «يا امير المؤمنين بو صبي كندو

اوغلکڙمو؟» ديه سؤال ايدوب حضرت عمر دخی «خير بونک پدري صوغشده
شهيد اولدى يتيم بر بالادر جوابنى ويرر. اول آدم دخی يا امير المؤمنين جنابکڙ
چيت بر بالانى بو قدر لطف ايله قوچاغکڙغه آلورسز بن ايسه اوچ بالامدن هيچ
برينى بويله قوچديغم يوقدر» ديور. حضرت عمر ده «اويله ايسه بالالرينه شفقت
و محبتى اولمغان، الله نك قوللرينه شفقتى اولماز و بو سببدن سنده عادل و
مرحتلى والى اولميه چقسك» ديه رک کيرو يورور وويرينه ده باشقه سنى کوندرر.

سکرنجیسی «حلم»

حلم، هیچ بر شیکه قزولق کوسترمیوب یواش طبیعتلی اولق دیمکدر. علم اخلاچه گوزل و بیک مقبول بر طبیعتدر: جناب حق حلیم قوللرینی سور. افندمز علیه السلامنڭ حلمی حقنده قرآن کریمده «اگر قاتیغ کوڭلی، حدتلو اولسه ایدک سڭا بو قدر الفت ایدوب سندن ممنون اولزلر ایدی بلکه اطرافکدن قاچوب بترلر ایدی» دینلشدر. حضرت علی اوچ شی اوچ آورنده ظاهر اولور: شجاعت محاربه‌ده، دوستلر حاجت وقتنده، حلم، غضب زماننده دیمشدر. حلم رضا حالنده‌گی سکونت اولمیوب غضب حالتنده‌گی صبردر. یعنی اصل حلم اوچ «انتقام» آلمغه کوچ یتدگی وقتده صبر ایتکدر. طعام نه قدر اعلا شیلر پشورلورسه ده طوزسز اولور ایسه طاقی اولمدیغی کبی بر آدم نه قدر فضائلکه مالک اولورسه اولسون قاتیغ قلبی قزو طبیعتلی اولسه آنڭ همه فضائلی یوق حکمنده قالور.

هر شینڭ افراطدن صافلامق تیوش اولدیغی کبی حلمنڭ دخی افراط درجه‌سی مذموم اولوب دشمنلرنڭ جرأت و جسارتی آرتدرور. کمال سکونت و نزاکت ایله دینی اداره قیلوب حقسز اوله‌رق آدم‌گه رنجش تیکرمگانلرگه

«حليم» بالعكس لزومسز و اورتسز آچيغنى چغاروب طورغان آدملىرگه «حدتلو»
دېنلور. حدت، حلمىك كىروسىدر. حدتلو آدملىر آخرنده يالڭز ياشامغه مجبور
اولورلر حكام قديمه دن بىرى «حدت آتش كىبىدر. آتشنى كوتىرلۇدن اول سوندىرو
تىوش اولدىغى كىبى حدتنى دنخى باشنده تسكىن ايتىلى» دىمىشدر.

توقۇنچىسى «نظام»

نظام، ھەر نۇع اشلىرىنىڭ يولى يىرىندە بولغىسى و ھەر درلو اشلىرىنىڭ وقتىندە اوتەلمىكىدۇر. ھىئت اجتماعىيەمنىڭ بقاسى انتظام و نظام ايله در پىغمبرلر دىن ايله برابر نظام و ترتيب بيان ايتىشلۇردۇر. اسلام شرىعتىنىڭ ھەر نۇقتەسىندە نظام مذكور اولمىشۇدۇر. نظام اولمىسە ايدى بو دنيا دىقىقە ياشامز ايدى. كوك و ىردەگى مخلوقاتنىڭ بر نظامى واردۇر. آيلر قوياشلىر آراسىندە غى نظاملر بتون عقل صاحبلىرىنى حيرانغە قويمىقىدۇر. جناب اللهنىڭ كوكچك بر مخلوقىندە اولغان نظام و ترتيبىنى دىللر سويلەيدىكن عاجز دۇر. ايمدى آدم بالاسى ھەر اشلىدىكى اشىنى بر نظام تىختىدە طوتارغە تيوشۇدۇر. مەكتەب و مدرسىلر، شاگردلر حقىندە اولغان نظاملر، زمانىڭ موافق كوروينە ھم كوكچلاوينە بناء عقل اھلىلرى طرفىندىن ترتيب ايدىلنۇر. نظام و ترتيبىسز اشلىر ناىتمام قالب پرىشان اولۇر. الحاصل نظامغە رايىت ايتىكان كەسەلرنىڭ شاشقىن دىنلۇر. چونكە نە يادىقىلرىنى بىلەزلىر. بالعاكس نظامغە رعايت ايتىكان كەسەلر مصارف و حسن ادارەنى بىلۇب بوش ىرگە وقت ماللىرىنى تلف ايتىزلىر و ھەر اشلىرىنى يىگىللىك ايله كوررلىر. درجە و سعادتكە ايرىشمىك اىچون ايك برىچى يول انتظام دۇر. اش كورمىك استىكانلر، آشامق،

اچمک، یاتمق، اوقومق و خانه اچنده اولغان اشلرینی بر ترتیبکه قویوب وقتلرینی
اشینه کوره تقسیم ایدرگه اجتهاد قیلورلر.

جمعیت بشریه‌گه ایدگولک ایتمک

جمعیت بشریه، انسانلرنڭ قانون و نظام تحتنده بری دیکرینه یاردم ایله یاشامقلریدر. باشقه‌لرنی سومک و الدن کلدیگی قدر معاونت ایتمک ایله عقل و دیانت امر و تنبیه ایده‌در. چونکه انسان کوب خصوصلرده ضعیف اولوب بری دیکرینه معاونتکه محتاج اولورلق روشده یارادلمشدر. اشته طبیعتده اولغان شول احتیاج ایله بر عائله تشکیل ایتمک ایچون ایر ایله خاتون آخر عمرلینه قدر بریرندن آیرلمازلر. بونلردن بالالار و آندن دخی بالالار یتیشوب بر نسل و آندن بالالار یتیشوب بر قبیله حاصل اولور. امیدى عالمده اولغان هر شی انسان ایچون خلق اولندیغی کبی انسانلر دخی بری دیکری ایچون خلق اولنمشدر که معاونت ایله بر برلرینڭ احتیاجلرینی اوته‌سونلر.

یالکڑ کندوسیچون یخشی اولغان آدم ناچار و منفور آدم در. زیرا بو کبی آدم بتون جمعیت بشریه‌نڭ ایدگولکلرینی و فائده‌لرینی کندوسینه جلب فکرنده هیچ قارشوسز تصرف ایتمک استر بویله نیتده اولدیقه یا باشقه‌لرنڭ ایدگولکلرینه فائده‌لنمقدن کیرو چکنملی و یاخود عدالت و انسانیتنڭ قوشدیغی وجهله کندوسی دخی باشقه‌لرغه یاردم و معاونت ایلرگه و باشقه‌لر طرفندن قبول ایلدیگی

خدمت و معاونتکه قارشو کندوسیده معاونت و خدمت ایتنگه تیوشدره. اگر قرآن عظیم نځ حکمتلرینی ملاحظه قیلور ایسهک بز یالکڑ کندمز ایچون طوغمایوب وطن، قرنداش، دوستلر علی العموم هر بر انسانغه ایدگولک ایتک ایچون یارادلوب هر بر انساننځ اوستمزده مقدس حقوقلری اولدیغنی آگلارمز. بالی صوده یاشادیغی کبی انسانده جمعیت بشریه اچنده یاشار. انسان، خلقة جمعیت اوزرینه یارادلش اولدیغندن حتی وحشیلرنځ حالنه نظر قیلور ایسهک آنلرنځ دخی جمعیت اوزرینه یاشادکلرینی کوررمز انسانلر آراسنده علم و معرفت آرتدځه بری دیکرینه محتاج اولدقلرینی حس ایدرلر. جسد و روحزنی هر درلو آفات و بلالردن صاقلامق ایچون نیچه و نیچه درلو شیلرکه محتاجمز. حتی بر لقمه ایکمکزنځ نه طریقه و نیندای واسطه لر ایله رزق اولوب آغزمزغه کردکنی فکرلسهک آدملر همه سی بری دیکرینه باغلائمش اولدقلرینی آگلارمز. انسان نه قدر بای و نه درجه نفوذ و اعتبارلی اولسه اولسون باشقه لرغه محتاج اولمقدن امین اولماز. کندی کندینه کافی و خلقدن بالکلیه موکسز اولغان ذات آنجق جناب حقدره. کندو جنسداشلرینه یاردم و ایدگولک ایتک ایستمه گان حیاسزلر جناب حقدن نه یوز ایله استمداد ایده رلر؟ یزلر جناب الله نځ بنده لرینی

قرداشچه قبول ایدرکه استه مدکمز حالده جناب حقنک نعمتلیله نعمتلنورگه نه

وجهله لایق اولورمز؟

باشقه لرغه ایدگولک ایتمکدن مقصود مجرد انسان اولدیغمز ایچون اولوب

قارشوسینه آندن شخصی فائده لر کوتمک اصلاً درست اولماز. ایدگولک یالکز بر

شیننی ویرمک اولمیوب انسان قول و دلیله نفوذ و اعتباریله دخی چوق

ایدگولک ایده بیلور. مثلاً طریق سلامتدن آداشوب ضالاکه توشکان بر آدمی

فائده لو نصیحتلر ایله طوغری یولغه کوندرمک، بر بیچاره نی بلادن قوتقارمق،

برینه بیلهدیکی شینی بیلدرمک همه سی ایدگولکدر.

احتياط

احتياط، صافق ايله اش كورو، بر اشنڭ وقوعدن اول آخرينى فكرلك ديمكدرك. كوزى آچق عقليلر احتياطنڭ لازم بر اش اولديغنى صوقلردن اوگرانورلر. چونكه آنلر يوللرينه تاياق ايله تورته تورته واررلر، صوقلرنڭ احتياطسزلىقى نهايت چامورغه توشرور. هم يگل تازارر ايسهلرده امور دينيه و دنياويه ده احتياطسزلىق ايدوب هلاكتكه توشكانلر بيك تيز تازارينه آلمازلر. اوشبونڭ ايچون هر اشته احتياطينى قولدن ييرمزكه تيوشدر. احتياط ايله اش اشلكانلر هر نه قدر آقرون كورنسهلرده مقصدغه احتياطسزلردن اول يترلر. بو عالمده هر كمكه امنيت ايتك ايله مكلف دگلر بر كمسهنى حسن حال صاحبي و امنيتلى ديه روايت ايتسهلر بلكه ديدكلرى كبي اولماز. اوشبو سببدن يخشى تفتيش ايتك كرچه سوء ظن كبي كورنسهده گاهدن صانالمز.

امید

امید، نفسنڭ بر شینی کوتمکی در دنیاده انسانی امید یاشاتور. اگر امید اولماز ایسه ایدی دنیا ترکلگی و معاملات معطل قالور ایدی. اگر عالم اولوب درجه و اعتبارلی اولوب مسعود اولق فکری اولماز ایسه، قایسی بر شاگرد سنه لرچه مدرسه گه کروب کوز نوزی توگهر ایدی. اگر مال قزائمی، دولت و ملکت صاحبی اولق امید ایدی اولماز ایسه قایسی تاجر بونجه کوچ و وقت، زحمت و مشقتلر صرف ایدر ایدی. امیدسز دنیاده یاشانلر امید، آدمنڭ ذهن و عقلینه کوره متفاوتدر. جاهل و غبی آدملرنڭ ذهنی بر قاچ سنه لر کیکه چکنی احاطه ایده آلامدیقلریندن حیوان کبی بو کوننی دوشنوب کیکه چکنی بلهز، حتی کیکه چک ایچون چالشقانلرنڭ قیمت ودرجه لرینی ادراک ایتمز. انبیای کرام حضراتی جناب الله طرفندن احسان ایدلمش قوه ایله آدم بالالرنڭ بر قاچ یوز بلکه بگلرچه سنه لک سعادت لرینی دوشمنشدر.

شریعت الهیه نڭ ایڭ آخری اولغان بزم شریعت اسلامیه ایسه دنیا بتدکینه قدر آدملرنڭ سعادت و راحتنی دوشندکندن امیدلرنڭ انبیانڭ وارثی اولغان عالمان ملتنڭ یکمیش کونلرینی بو کون ایله اڭ بیوک و اڭ مقدسیدر. اوشنداق

چاغشدر ب كله چك زمانلر ايچون تدبيرلر قوروب ملتك تعالى و ترقيسى ايچون
حاضرلرگه تيوشدر.

صحت فی صاقلامق

وجودمزنگ هر درلو خسته لکوردن سلامت اولقی حیاتمزنگ اذتیدر. انسان ایچون دنیاده صحت و عافیت کبی گوزل لباس تابولماز. چونکه انسان هر مقصد و مطلوبینه صحت اولدیغی حالده ایرشور. دنیا لذتی و آخره عمللری صحتک ایله تابلور.

اوشبونک ایچون افندمز (علیه السلام) «ای عافیت ایله متصف اولغان کسه هر مقصد سنده منتهی اولدی» دیمشدر. حضرت علی دخی «ثم لنسئلن یومئذ عن النعم» آیت کریمه سنی تفسیرده نعمتکه صحت و عافیت معناسنی ویرب «جناب حق قیامت کونده احسان پیوردیغی صحت و عافیتنگ نه صورتله استعمال اولندیغی صورار و حساب ایدر» دیمشدر.

ایک بیوک نعمتلردن اولغان صحت و عافیتنی صاقلامق ایچون حفظ صحت فنی رعایه قیلورغه و آنک توصیه سنی طوتارغه تیوشدر. چونکه انسانلرنگ معیشتی دیگر اچنده کیمه ده اولغان بر طائفه که بکزر که بونلرنگ هر بری کیمه اچنده بر وظیفه ایله مکلف اولوب برینگ اشسز و معطل قالمقی همه سینه ضرر اولور. ایمی دی ابناء جنسمز که ایدگولک ایتک بورچمز اولدیغندن حیات و صحتمز

مقدسدر. اگر خسته اولور ایسهک باشقلرنڭ ایدگولکینه قارشو ایدگولک ایتکدن عاجز قالوب جمعیت بشریه‌گه بیک چوق ضررلر کیلور اوشبونڭ ایچون قرآن کریمده «نفسکرنی هلاکتگه سالماکڭ» دینلشدر. بو عالمده حیاتڭ اوستنده بر شی وار ایسه صحت، حیاتکه تیڭ بر شی وار ایسه بایلق، اولنڭ اوستنه بر شی وار ایسه خسته‌لق، اولومکه تیڭ بر شی وار ایسه فقیرلکدر صحتینی ضایع ایتکان کسه‌نڭ دودان یوز چورمسی عقللو بر اش دکلدر. چونکه طب و دوا سنت اشلردندر، اولومدن باشقله هر خسته‌لقنڭ دواسی واردر، «خسته اولدیغکڭده دوا ایلاکڭ» حدیثی دوا ایتک و دوقتورلرغه مراجعت ایدوب خسته‌لقنی معاینه ایتدرمکیڭ لازم و تیوش ایدکنی بیلدر. اصحابدن بری حضرت عائشه‌گه خسته‌لر حقنده ویرمش مشورتکڭ بیک فائده‌لی اوله در طب علمنی کیمدن اوگرنکڭ؟ دیه صورادیغنده حضرت عائشه «رسول اکرم صلی الله علیه و سلم هر وقت خسته‌لنده در و خسته‌لندگی ایله طبییلرغه کورینوب کیگاش ایتهدر ایدی بن هر وقت بو کیگاشلرنی ایشدوب رسول اکرم‌نی طبییلر قوشقانچه تربیه‌لدیکم سببلی کوب تجربه حاصل ایتدم» دیشدر. اسلامنڭ بیوک عالم‌لی طب علمنی فرض کفایه‌دن صانالمشلدردر اسلام‌لر نیسابور و بغداد

شهرلنده خسته خانه لر صالدروب و هر یوک شهرده خسته خانه بولندرونی
لازم و تیوش کوررلرایدی.

مال

کندی ملکزده اولغان آچقه و اشياغه مال ديورلر. همه مقصودلرني حاصل ايدوب هر کمنڭ سوکليسي اولور ايچون برنجي واسطه مالدر. مالي اولمغان آدم آرزو ايتدکي شيلرگه واصل اولمقدن محروم قالور. جناب حق قرآن کریمده دخی «مال همده اولاد، حیات دنيانڭ زنتی در» ديمشدر. افندمز (عليه السلام) صوڭ زمانلرده ديني محافظه مال ايله اوله چقدر» دیدی. بو عالمده مالدن آرتق قلبه قوت، فقيرلکدن آرتق قلبه ضعف ویرکان بر شی یوقدر. ملتارنڭ حاللری مال و بايلقلری ايله اولچانوب بای ملتار خوجه، فقيرلر قول اولورلر. ماله اوچ جهت کوزه ديلور که بری قزائمق، دیکری صاقلامق، اوچنچسیده طوته ييلکدر. قزائمق ايسه يا کسب و تدبيردن باشقه حاصل اولور (ميراث و بولاک کي). تدبير و تشبث ايله قزائمقنڭ دورت يولی واردر که آنلرده تجارت، زراعت، حيوان يتشدرمک، صناعتدر. تجارت اهللری ايسه هر زمان و هر آورنده جمعیت بشريه نڭ چالشقان و فائده لی بر صنفيدر. لکن تجارت ايچون علم همده صداقت شرطدر. تجارت ايچون زمانزده مخصوص بيوک مکتبلر واردر. بيوک تاجر اولق استه کانلر تجارتنڭ نوع و قاعده لرینی ييلک

ايچون اوشبو مکتبلرگه کروب اوقورلر. قرآن کریمده صاتو و آلوچیغه انصاف و وجدان دائره‌سنده اش قیلو ایله امر ایدوب یالغان و حیانتدن بیک قاتیغ منع ایتشدرد. علم اخلاقیه باشقه‌لرنک ملکینه تعرض قیلیق، سرقت ایتک و دیگرینک مالینی کوچلاب و یاخود بر درلو وجهیله یالغانلاب آلق غایت مذموم و قبیحدر. نه صورت ایله اولورسه اولسون بر آدمک ملکینه قول صوزمق اول آدمی ترکک واسطه‌لرندن محروم قویمقدر.

اقتصاد، مالی طوتاییلک

مالی طوتاییلک، محتاج و ضرور اولغان شیلرنی اوتهدکدن صکره قالغان و آرتقان آچه مزدن بر کیسکینی هر وقت کلهچک کوئز ایچون قولده طوتمق دیمکدر. بو صورتده اقتصاد یده ایده کوچک پاره لردن بیوک سرمایه لر حاصل اولور.

اقتصادغه الفت ایتکان آدم لر سعادت و طنحلق ایله یاشارلر. کلهچکده هلاکتکه دوچار اولسه ده کندینی سفالت و هلاکتدن قوتقاره چق کچوک بر بایلقغه مالک اولغان بر آدم نئ حضور و سعادتی بر اسراف ایدوچی باینئ سعادتنه اصلاً قیاس ایدلمز. حدیث شریفده «اقتصاد اوزرنده دنیا کوتمش فقیر اولماز» دینلمشدر. درست آشامق، اچمک کیمک، صالمق و باشقه طورمش و یورمش اسبابلرنده اعلا وو آخر بهالیلرنی استعمال ایتک هر نه قدر شریعت حکمنچه حرام دکل ایسه ده «یورغانکه کوره آیاق اوزات» سوزنچه عمل ایدلسنه باشقه لر قولنده اولغان نرسه لرکه طمع ایدلماز، کوکل ده خوش اولور. یوقسه قولده اولغان قدرکه رضا اولغان کسه نئ نفسی بتون دنیا مالینه قناعت ایتماز، طویماز. اقتصاد ایله عمل ایتکان کسه هم طمعلی هم قومسز اولور. طمع ایسه

بتمای طورغان فقیرلک، دواسی تابولغان خسته لک و یاخود آزادلغی احتمال اولغان اسیرلکدر. اقتصاد ایتک بزنی جنسداشلمزگه معاونت و تصدق ایلمکدن منع ایتماز. بالعکس بو حالدده بیکرک ده یخشی صورتده معاونت ایلمکمز ممکن در. بر وقتلر فرانسه ده واقع اولغان یانغین ده بیک چوق فقیرلر آچیغده و سفالته قالدورلر. بونلرغه یاردم ایچون پاره یغمی اعانه طویلامق لازم اولمش، اعانه مأمورلری بر باینک اوینه کرمش لر ایکان مذکور آدمک بر اوچی یانمش اولدیغی حالدده دیگر اوچی یانمش، بر شرپنی طاشلاغان ایچون خدمتکارینی شلته ایتکده اولدیغی کورگاچ بویله طبیعتی حسیس بر آدمدن فضل اعانه آلاچقلرینی بریریه سویلشورلر. بای آدم بونلرنک استدکلرینی صورار. اعانه مامورلریده وظیفه لرینی بیان ایدرلر. بای ایسه بر آز کوتارگه قوشوب در حال کیدروبش یوز آتون کیترب اعانه ایدر. مأمورلر کمال حیرت ایله تشکر ایدرک بر شریپینک یانمش باشینی ازلدکی حالدده بو قدر چوق پاره نی نصل ویره آلاچغنی سؤال ایدرلر. بای جوابنده اگر اول یانمش شرپی باشینی ازلکان اولسه ایدم شمدی بو پاره نی سزگه ویررگه تابماز ایدم دیهرک بر حکمت درسی ویرمشدور.

اسراف

اسراف اور نسز و فائده سز يرلرگه آچقه و مال توكمك ديمكدر. جناب حق قوللريني صارانلقدن منع ايتديكي كبي اسرافدن دخي نهى ايتدى. اسراف ايله بايلىق بر يرگه جمع اولماز. آچقهنى تامبق قيودن چيلاك ايله صو چيقارمق كبي كوچ، اسراف ايسه شول چيلاكنى كيرو توشورمك قدر يكلدر. اسرافنى قبيح قيلودن مقصد صارانلق و آچقه جيغمق چهتينه تحريك دگل بلكه قولده اولغان مال و دولتنى صرف قيله بيلهك و حسن اداره گه تشويق قيلمقدرد. اورنسز يرلرگه شهرت ايچون ماللر توكمك و تكلفلى ضياقتلر يابوب اوچنده اولغان بتون دولتنى اسراف ايتك حماقت اولوب نتيجه سيده محتاجلق فقر و سفالت آندن صوگى هر كيمنك مال و دولتينه طمع و حسد قيلوب يانمقدرد. حكامدن برى اوغلينه وصيتهده «دنياده عمرگنى علمك تحصيلنه و اسرافنى ترك قيلوب مال جيغمق ايچون صرف قيل چونكه عالمم علم و فضلك نادانلر ايسه مال و دولتك ايچون

حرمت و رعایت ایدر لر» دیمشدر. لقمان حکیم^{۱۰} اوغلینه «دینگئی آخرتک
آچقه گئی دنیاك ایچون صاقلا» دیه نصیحت ایدر ایدی.

---

۱۰ قرآنده علم و حکمت و یردک دیه مافتانلش لقماندر. بونک حقنده کوب سوزلر واردر
قایی زمانده و کیم ایدیکنه دائر سوزلرنی یازمدق. هر نیچک رسول الله دن کوب ایلک
علم و حکمت صاحبی بر ذات اولمشدر.

جوماردلق

جوماردلىق، مالم اولديغى مال و دولتدن شرع شريف قوشديغى روشده
جنسداشلىرىنه حصه و الوش و يرمگه مجبور ايتكان بر حالتدر. جوماردلق، الفت
و انسيتنك ايك قوتلى اسبابلردن اولديغى ايچون شريعت، قانون، عقل و حكمت
انسانلارنى جوماردلقغه دعوت ايدر. افندمز عليه السلام دى: جنة جوماردلر
يورتيدر» ديمشدر. وقار، كبر ايله تواضع آراسنده گوزل بر صفت اولديغى كى
جوماردلق دى اسراف ايله بخل آراسنده ممدوح بر خصلتدر. جوماردلق هر
وقت مالد اولقى لازم دكلدر، بلكه بدنا و عقلا هر درلو ياردم جوماردلقنك
نوعلرندندر. كوب و يركان مالدن آز و يركان جانندن، ديدكنچه بر صومى اولوبده
اون تين و يرمش آدم مك صومى اولوبده اون روبله و يركاندين جوماردرق
صانالور. منت و تفاخر ايچون و يرلكان شيلر صاحبنى هيچ بر مقصودينه
ايرشدرمديكى كى خلق هم خالق قاشنده ده حرمتلو ايتقر. هر اشد كيركلو دن
كيركلىنى تيكشرمك عاقلنك برنجى وظيفه سيدر، ايمدى و يرديكى وقت دنيا و
آخترده بزلرنى مسعود و راحت ايدجك و قارانغودن نورغه چغاره چق علم و
معرفت يولنى كوزه تمك واجبدر.

بخل

بخل، جوماردلقنڭ كىروسى اولوب شرعا و عقلا تيوشلى اورنگه ويرمكدن قزغانمق ديمكدر، صارانلقنڭ دواسى آغر بر خسته لقدر. بخل، فقر و ضرورتكه توشمكدن قورقغانلقدن و ياخود مالغه افراط درجه ده محلتدن و ياخود راحت و لذتكه آرتق و يرلودن كلور. فقر و ضرورتغه توشمكدن قورقوب صارانلق قيلمق جناب حقه قارشو سوء ظنذر. جيغمش ماللرينى تيوشلى اورنلرينه ويرمايچه وفات اوغانغه قدر صاقلاب نهايت بو سوكلو ماللرينڭ وارثلرغه قالمقى بو آدملرنڭ سوء ظنلرينه قارشو بر جزاى الهى در. اولدكدن صكره انسانغه يارايه چق شى آنجق ترك وقتنده غى خير و حسناتيدر. اگر مال و دولتى بالالر ايچون ديور ايسه ك اول بالالرنى ياراتديغى جناب حق رزقلىرينده برابر يارادوب آنلرنڭ كسب و صنعتلرينه كوره قسمت ايتشدر.

بيك چوق بالالر آتالردن بر تين ميراث يمدكلرى حالده آدقلىرى تربيه و هنرلىر سايه سنده ميراث يگانلردن ينجشى كچندكلرينى كوره مز، فقط بالاغه ياش وقتده گوزل تربيه ويروب مال تاممقنڭ گوزل يوللرينى، هنر و صنعت اوگرتمك تيوشدر. چونكه هنر و صنعت صاحبلرينڭ آتا مالينه احتياجلىرى توشماز.

صاران كشيئك دوستى، خلق قاشنده قدر و اعتبارى اولماز. آندن مرحت و شفقت كوتولماز، طعامى پيلماز، نصيحت دگلاماز. حكادن بعضيلر، صاران كشىنى يىك قورطينه اوخشاتمشلردر. بو قورط غايت قيصقه اولغان عمرنده كندوسنى صاقلامق ايچون چالشوب طوزاق قوررده اچنده اولهه. اول طوزاقدن باشقه لر فائده لنور. درست، مالى هر كيم سور و سودكى ايچنده آنى صاقلار. اگر صاقلامق ايله صاران اولق لازم كلسه بخلدن هيچ كسه قورتولماز، هر كيم بخيل اولور. بو طوغروده مالئك نه ايچون يارادلديغىنى و آنى نه حكمت و نه مقصود ايچون صاقلارغه تيوش ايدكى فكرلى در، مال البته خلقئك اشينه يارامق و آنك ايله حاجتى اوتهمك ايچون صاقلانور و شول سببدن سوكلو اولور، ايمدى ويرمك و مروت لازم اولديغى يرده مالى صاقلاب ويرمك صارانلق اولوب شرع و عقل قوشماديغى يرلرگه صرف ايتك اسراف در. ممدوح صفت ايسه بونلرئك اورطاسنده اولغان جوماردلقدر، مثلاً شرعا لازم اولغان زكات و اوستينه لازم نفقه لرىنى ويرمكآن آدم بخيلدر. اوشنداق دين و ملتىئك ترقيسئه، ابنا جنسىئك علم و معرفت ايله تنويرينه ويرميوب مالى قزغانغانلر البته بخيللرئك قبيحيدر.

هنر و صنعت

هنر و صنعت، طبیعی اولغان نرسه لرنی استعمال قیلورغه موافق صورتگه تحویلدن عبارتدر. قول کسبلری همه سی هنردر. آدمڭ کندو سعی و همتیله مشروع صورتده معیشت ایتکی بیوک بر بختیارلقدر هنرسز آدم اوغلی دنیا ده کچنه آماز. هنر صاحبی کشی قولنده اولغان شیگه طمع ایتماز، باشقه لردن صورامز. هنر و کسبنڭ خیرلو بر اشی ایدکنی اثبات ایچون حضرت آدمڭ ایگونچی حضرت نوح و ذکریانڭ بالطه اوستاسی، حضرت داودنڭ تیمرچیلک و حضرت رسول اکرمڭ یاش وقتده شامغه قدر تجارت ایله واردقلرینی کوسترمک کفایه ایدر. افندمز (علیه السلام) قول کوچی ایله تابقان مال مرتبه سنده خیرلی مالی هیچ کسه تابا آماز، الله تعالی نڭ پیغمبری «داود علیه السلام ده اوزینڭ قول کوچندن تربیه لنور ایدی» دیمشدر. مامون خلیفه^{۱۱} «آدم یا مأمور و یا هرچی یا تاجر اولسون بوندن باشقه لر آدم لر اوستینه یوک اولرلر» دیمشدر. حضرت عیسی علیه السلام دخی صحرا ده عبادت قیلقدده اولغان بر عابدکه «بو حالڭ بیک

---

۱۱ المأمون، عباسی خلیفه لرینڭ ایڭ عالی و علمگه هم محبتلیسی ایدی. بونڭ زمانه سنده (بغداد) غه هر طرفدن ادیلر جیولور ایدی. بغداد علم شهری ایدی. ۲۰ یل خلیفه اولوب ۴۹ یاشنده ۸۳۳ میلادیده وفات اولدی، قبری طرسوس شهرنده در.

گوزل لکن نه ايله ترکلیک ایدەسڭ» ديه سؤال ايدوب اول دخی «هنر صاحبی بر قرنداشم وار آنڭ سعی و اجتہادی ايله کوچنەم» دیدکده حضرت عیسی «قرنداشڭ سندن عابدرك ایش» دیدی. قرآنی آچوب قویامده کون اوزن اوقیم دیگان بر کمسه‌گه حسن بصری حضرتلری قرآنی ایرته هم کیچده بر مقدار اوقوسهڭ یتیر کوندوزلر ده کسب ایت» دیمشدر. زمانمزه هنر و صنعتکه احتیاج اول قدر قوتلی اولوب حتی کسب و صنعتدن باشقه بر ساعت یاشامق ممکن دگلدر. هنر و صنعتلریله باشقه‌لرنڭ ضرورت و احتیاجلرینی اوتەب طورمقدەهاولغان ملتیر، بیوک ثروت و بیوک درجه‌لر قزانوب هیچ بر ملتیرینی غائب ایتمازلر، دائماً راحت و سعادت اچنده یاشارلر. مدنی ملتلرنڭ حاضرگی کونده‌گی محاربه‌لری تجارت و صنعتلیردر.

تجارت و صنعت سایه‌سنده آوروپا بتون آفریقا و آسیایی کندی قول آستینه کرتدی. آسیا و آفریقانڭ هر پوچماغنده اولغان ملیون‌لرچه انسانلرنڭ کیوم و باشقه حاجتلی آوروپا فاریقه‌لرندن کوندرلمکده‌در. بو قدر مصنوعات و معمولات مدینیتچه آرته قالغان مملکترگه کوندرلوب آنلرنڭ بایلق و پاره‌لری خلقینڭ سعی و اجتہادی مدنی ملتیر فائده‌سینه اولور. بویله آنصاتلق ايله دولت

و ثروتلری کوچوب کتدکدن صکڑه اول مملکترنی یگیدن صوغوش قورالریله
قان توگوب آلمغه حاجت قالماز. بتون مملکت بویله ایملدکدن صکڑه آنک طاش
و طوبراغینه حاجت قالورمی؟ ایشته قوت و سعادت، هنر و صنعتده ایدکی
بیک آچیق معلوم اولدی. دولت تابلور ایسه ضرر ایتماز. الله تعالی حضرتینه
مال حسابنی ویرمک بلکه فقیرلک حسابنی ویرمکدن یکل اولور. مال و
دولت ایله صدقه و احسان ایدلنور، مکتب و مدرسه لر بنا قیلنور، شاگرد و
معلملر تربیه ایدلنور، دین و شریعت یولینه ویرلور. اما فقیرلک ایله نیندی
ایذگولک تابلور؟

مسئولیت

اشلدکی اشلمزنگ حسابنی ویرمک و نتیجه‌سینه کوره یعنی گوزل اشکه مکافت و فنا اشکه جزا ویردره‌جک بر صفتدر. هر اشنگ گوزل و قبیحنی طانیق ایچون یارادلش انسان قصور ایتدگی حالده «بن بیلدم» دیه عذری مقبول اولماز. آنلرنی بیلیمک بر کره خطادر، ایکنچیده بیلدگی حالده اعتبار ایتیمک دها بیوک خطادر. بنا علیه انسان هر ایکی صورتده مسئولدر. لکن مسئولیتنگ شرطلری واردر قایسی اشد اولسه اولسون انساننگ مسئول اولمقی ایچون ایکی شرط لازمدر که بری فاعلنگ عاقل، دیگریده اختیارلی اولمقی در، فاعل اشدگی اشندن غافل و یاخود اول اشد اختیارلی مسلوب اولسه مسئول اولماز. اویقوده اولغان آدمنگ همده عقلسزلرننگ فعلی کبی هم بر اشنی اشلرکه مجبور اولوب اراده‌سینه مالک اولغانلر مسئول اولمازلار.

شېبابت و يولداش

شېبابت، ديه بالغ اولديغمز وقتدن يكرمي ياشلرگه قدر اولغان دورگه ايتلور. بو دورده انسان، عاقل و دين طرفندن حرام ايدلمش شيلردن صاقلنورغه تيوشدر. انسان بو ياشلرده ناچار خلقلرغه عادت ايدر ايسه بالانخر براقق غايت كوچ اولور. مثلاً ياشلكده توتون اچمك و دليل آستي تماكيلرينه و باشقه مضر شيلرگه عادت ايدلور ايسه يورهك و اوبكه لر هر درلو خسته لقلرغه مستعد اولور هر عادتنگ بو دورده تأثيرى صوڭ درجه ده قوتلى اولور. بو كې ناچار عادتلر يمان ايدشلرنڭ يولداش اولمقندن كلور يمان يولداش تيرچى اوقى كبيدر، بر وقتده اوچقونى توشوب كيومگنى ياندرر. احمق شريككر، يونسز يولداشلرنڭ يمانلقلرى قدر يغوشلى و ضررلى نرسه دنياده يوقدر.

عقللى كمسه لر «احمقنڭ يولداشلىغنه صبر ايتكان آدم احمقدر.» ديمشلدرد. فسق و فجور اربابى همده كذب و خيانت اهللريله اولطرداش و آنلرغه يولداش اولمقندن صاقلانورغه تيوشدر.

دوستلق

دوستلق، حرمتنك محبت ايله قاتشويندن و ايكي كوگكننك بري برينه ارتباطدن عبارت بر كيفيتدر. عائله پدر و بالالار محبتى كندينه مخصوص بتميه چك بر لذت ايسه ده خالصانه باغلانغان دوستلقده باشقه درلو لطافت و جدیت واردر. بو عالمده دوستلق اولماز ايسه هر آدم كندو كندينه ياشارغه و هيچ كيم هيچ كمكه سرينى آچمزغه لازم اولوب بو ايسه انسان ايچون ممكن دگلدر. چونكه جهاننك لذتى صادق دوستلر ايله صحبتدن عبارتدر. لكن صادق بر دوست تاممقده انسان بر آز مشكلات چيكر. دنياده صدق كسوه سينه بورنمشلر و دوست صورتده كورنمش دشمانلر كوب اولديغندن آنك كييلردن صاقلانورغه تيوشدر. علم اخلاق اربابينك بيانينه كوره دوست ايكي درلو در. بر طاقى كامل صداقت اوزرينه اولوب قايغو كلدكه برابر قايغورر و سنى تسلى كه چالشور و شادلق وقتنده كونچيلك ايتيوب برابر شادلانور. ايكنچيسيده بر بر فائده اميديله و ياخود كندوسينك باشينه كلگان ضررلرنى كچرمك ايچون دوستلق كوسترر. اولگير هر حالده انابتلى ايسه لرده ديگرينه امنيت ايتك جائز اولماز.

حقیقی دوستلر قلبا هیچ بر خصومت ایتمازلر. بعضا کوچ کلوب یوزلرنده آچیغ
علامتی ظاهر اولور ایسه ده صاف صو اوستنده حاصل اولغان کوبکلر کبی تیز
بتورلر. الحاصل هر کورکان آدمی تجربه ایتماینجه دوست بیلوب سر سویلهک
عقللیلر اشی دگلدر.

انساننڭ وظیفه‌لرینی

وظیفه، کندمزکا و بتون انسانلرغه قارشى اشلرگه تیوشلى اولغان بورچدر. بو بورچنى اوتمکله انسان صفتنه مستحق اولورمز. بتون جمعیت بشریه‌نڭ منتظم صورتده یاشامقى هر کسه کندى وظیفه‌سنی کوزل صورتده اوته‌مک ایله در. وظیفه‌سینی منتظم صورتده اشله‌کانلر انسانیت درجه‌سندن ساقط اولورلر. احتیاط صاحبی بر آدم بر کره دوشنوب قارار ایسه هر طرفی درلو وظیفه ایله چولغانمیش اولدیغنی کورر. اولاً انسان کندو نفسینه قارشو بر طاقم وظیفه‌لر ایله مکلفدر که بو وظیفه‌لرغه «وظائف نفسیه» دینلور. بو وظیفه کندوسنی محافظه و درجه‌سنی ترفیع ایتک ایچون خدمت ایدر. مثلاً صحت و سلامت‌لکنى محافظه ایتک، جناب حق طرفندن قوشلدیغی اشلرنی یرینه کتورمک مأکولات و مشروباتده مباح و حلال اولغانلرینی اعتدال اوزرینه استعمال ایتک و بتون قانون اخلاقنڭ رد ایتدیگی قبايحدن صاقلانمق کبی.

ایکنچیسى انساننڭ جمعیت حالنده یاشادقلرینی بیلش ایدک. طوغدیغی اوینده آتا و آناسی قرنداش و اقرباسی، بالالر و قادینی واردر که آنلر ایله معنوی و مادی بر رابطه ده بولنور. آنلرغه قارشى اولغان وظیفه‌لرغه «وظایف بیتیه»

دینلور. عائله لرده یالکڙ یالکڙ یاشامزلر بلکه آنلرده بر یرکه جمع اولنوب قریه و شهرلر مملکت و دولتر تشکیل ایدرلر. طوردیغی قریه و مملکتده اولغان آدملر ایله آراشدیغی ایچون آنلرغه قارشى بر طاقم وظیفه لر واردر که بوگاده «وظائف مدنیه» دینلور. انساننڭ دخی مذهب و دین آیرماسندن باشقه مجرد انسان اولدیغی ایچون باشقه لرغه قارشى بر طاقم وظیفه لری واردر که بوگا ده «وظیفه انسانیه» دینلور.

انساننڭ بر خالقى واردر، بونچه نعمتلرنى جناب حق انسان ایچون احسان ایتشدربه بو نعمتلرکه تشکر یوزندن بر طاقم عبودیت وظیفه سنی اوتمک ایله مکلفدر که بوگا ده «وظائف دینیه» دینلور.

وظائف بیتیه

ازدواج «اولنک» یعنی بر ایر ایله بر قادیننک برکه قاتشوب طورمغه باشلامقی، بر جماعت تشکیل ایدر که ایونک ایث کچوک شکلی، عائلهنک باشیده بو در. دیمک که عائلهنک اساسی اولنمکدر. اولنک، بر ایر ایله بر قادیننک کندی رضالریله معیشتلرینی برکه باغلامق، دنیا ده حسن معیشت ایچون بری دیگرینه یاردچی و آرقداش اولمقدن. حرامدن، هر درلو خسته لقلرغه دوچار اولمقدن صاقلامق ایچون همده انساننک طبیعتنده اولغان جمعیت ایله یاشامقنی وجودکه کتورمک ایچون البته اولنک تیوشدر. اولنکنک کیرکلو بر اش اولدیغنه دائر قرآن آیتلری بیک چوقدر. قایسی دین و مذهب اولسه اولسون اونمکنی ایث بیوک و ایث مهم قانونلردن صانامشدر. یالکڑ باشینه بر انسان کیتک بر کیسه کدر. تمام و کامل اولمق ایچون بر اییداشکه محتاجدر. جناب حق ابتدا یارادلشده آدمی حوا ایله خلق ایتدگی کبی هر مخلوقاتنی دخی اوילה حیائده بر یاردچی وارقداش ایله خلق ایتمشدر. اولنمش آدملرنک حیاتی یگل و آسات اولور. دنیا سفرنده اوچرامش قایغو و حسرتلر، ایر ایله قادین آراسنده بولنوب یگلایور، سوچ و شادلقلر قات قات آرتور. معیشت اشلیری ایکی قول ورنینه

دورت قولده بولنديغى ايچون مال ادارهسى نظام و حسن تدبير اوزرينه اولوب
عائله نك سعادتي آرتورو احتياجي كيچمور. نكاحدن صوكره كندوسنى بر آتا ديه
بيلگه باشلاغان ار ككنك سعى وعملگه اشتهاى آرتور. بر طرفدن جناب حقنك
ياردم و احسانى ايله سعى و عملينك ثمرهسى كورلوب هر اشى بر كاتلى اولور.
اولنكان آدملىر بالعكس ايداشسىز و ياردمسزلردر. كنديسى اولدكدن صوكره
دنياهه وجودندن بر اثر قالماز. كوكلرى هر وقت اضطراب اچنده اولوب
طولقون كچي تيره نور. هر درلو بوزوق يوللرغه كروب معيشت و حياتنك لذت و
طاتي قالماز.

ازدواجنڭ شرطلری

ازدواجده اولغان لذت و لطافت، قسمتکه توشكان ایداشكڭنڭ خلق و طبیعت جهتندن سڭا موافق اولمقنده دره. یخشی بر قادین دنیا خزنه لرینڭ ایڭ بهالیسیدر. بونی تابمق غایت آغر بر اش ایسه ده ممکن قدر چاره تشبث ایدلنور ایسه تصادفی اولنور. بو آلیش ویریشده بو کبی گوزل آرقداشنی ایستگوچی ایرککدر. اولنمک استكان آدمنڭ صحت و سلامتگی یولنده اولمایدر. مدنی ملت لرنڭ ازدواجده اولغان قانونلری یکرمی یاشلر اولمق اوزره قبول اولنمیشدر، ثانیاً زوجه سینه هیچ اولمزسه قوری ایکمک پیدیره چک قدر و ایڭ ضرور اولغان و احتیاجلرینه یترلک درجه ده کسب و مالغه مالک اولمایدر. ثالثاً: علم و تربیه جهتندن کندنن توبان درجه ده اولغان رفیقه سنی اداره ایده بیلیمک و آنڭ کیمچلکلرینه باقیه رق حرکات و معامله سنی کندی آرزوسینه ایلندررلک درجه ده صبر و ثباتلی اولورغه تیوشدر.

رفیقه سی اوله چق قادیننڭ دخی یاش و صحتینه دقت ایتمک تیوشدر. یوز و چهره گوزللکندن اخلاق و تربیه گوزللکی کوب درجه اهمدر. آئیده قادیننڭ آتا و آناسندن و اوسدگی خانه نڭ حال و اشلرندن قیاس ایدوب بیلنور. قادینلر

ده كوب معلومات آرامق ممكن اولسه ده ايرى چيتمده ايكان آڭا مکتوبلر يازهيپلهك و معامله سنده يالغشمازلق حساب و كتاب يپلهكي لازم در. لكن تدبير منزل و اداره بيتيه اشلرنده قادينلرنڭ لايقيه معلوماتي اولق شرطدر. الحاصل قادينلر ايرلرنڭ صڭار قنادى اولديقلرندن ايكنچى قناد ايله قوت و حالده مساوى اولمازسه معيشت و حيات اشلرى منتظم و مكمل اولماز.

اير ايله قادينىڭ بىر بىرلە قارشى وظيفەلىرى

عائىلەنىڭ خوجەسى ارىككدر. قادين ايسە او اچىنىڭ زىنىتى و اداره كىشى سىدر. زوج ايله زوجەنىڭ مشترك وظيفەلىرى: صداقت، ثانياً امنيت، ثالثاً احترام و خاطر صاقلامق، رابعا ياردەم ايدىشمكدر. صداقت، اولىمنىڭ روچىدر، اير ايله قادين نىكاح باغىلە باغلاندىقلىرى زمان بىرى دىگرىنىڭ اولە چىغنى عەھد وىرمىشلىرى. نا كىچى بوزوقلىقلار، ازدواجنىڭ روحنى يىمىروب سەئادىتى بىر باد ايدىر. امانت، اير ايله قادينىڭ بىرى دىگرىنە تمام اوشانمىقى امنيت ايتىكى شىرطىدر، مەشىت كە دائىر اشلىرىنى بىرى بىرىدىن ياشىمىمىك و بىرى دىگرى قاشىندە اوشانچىلى اولىق خانەگە بىوك قوت وىرىر بەئىز خىصوصىدە قادينىڭ مەئاسىز اشىنى و فكىرىنىڭ فئالغىنى بلور ايسە آڭا نصىحت وىرىر صەبرلىق ايدىر ھەم امىرىنىڭ احتىياجىنى سەئى و كىسبە يالقاوالغىنى آڭلار ايسە قادين دىخى آنى تشوىق ايدىر. كوڭلىنى اوستىروب غىرىت وىرىر. بىرى بىرىنە اوشانمىغان زوج ايله زوجەنىڭ ارتباطى حەقىقىي اولماز. آرادە اولغان آزمى كوچى مەھبەت و انسەيت كوندن كون يوغالوب مەشىت و حەياتنىڭ طەمى و طاقى بوزولور. ثالثاً، احترام (خاطر شىناسلىق) زوج ايله زوجە يىكدىگرىنە حەرمەت ايتىك و خاطر صاقلامق لازىمدىر. بۇ دە زوج ايله زوجەنىڭ بىرى دىگرىنە

«یارارلق، مستحق ایدکنی بیلدرو ایله اولور. اصلسز یر ده تیرگاشمک، صغوق
معامله لر جائز دکلدرد.» رابعا تعاون «زوج ایله زوجه بری دیگرینه یاردیچی
اولوق» ازدواجدن اصل مقصد ده بو در. نکاح ایله بری دیگرینه باغلانیدیغی
کوندن هر ایکی طرف محتاجلق یوزندن بری برینی طاشلامازغه معنوی عهد
یابمشلردر. مثلاً ایکینک بری خسته اولیدیغی حالدده دیکرینک کیرکنجه باقیوب
التفاتسز بر اقمقی جائز اولماز. اشبو معنوی و مادی تعاون هر ایکی طرف ایچون
لازم وظیفه لردندر.

اير وظيفه‌لری

اير، اعضا و يارادلش جهتندن قاديندن قوتليدير. اوشبونڭ ايچون قادين اوزرينه حاكمدر. سوهك و طامرلر ايرلرده قالين و قوتلي اولديغي ايچون سعي و عملده ينه قاديندن كوب درجه آرتقادر. مشقت و زحمتلرگه ايرلرنڭ اعضاسي قادينلر اعضاسندن تيملكر اولور. قادينلر ده درلو وقتلر اولوب كوبرك وقتده ضعف و خسته‌لق ايله عمر كچوررلر. الحاصل خانه‌نڭ مديري ايرلردر. ايرنڭ ايڭ برنجي وظيفه‌سي قادينني گوزل تربيه ايتك، قادين نه قدر باي اولسه اولسون عقل و شرع قاشنده يمك و كيمك اشيالريني ويرمك اير اوزرنده فرض در. اوشبونڭ ايچون اولندكي وقتدن اعتبارا اير ايكي كشي ايچون چالشمليدير. پاره‌سي ايچون قادين آلق و آني يالڭز پاره‌سي ايچون سومك و بعضا قاديننڭ پاره‌سني ييوب تلف ايتك قانون اخلاقعه منافيدر.

ايرنڭ ايكنچي وظيفه‌سي قادين و اهل بيتني حمايه ايتكدر. آنلرنڭ ناموسني صاقلامقادر. خانه‌نڭ سعادت و سلامتلكي ايچون قادينغه يورط طوته بيلمك و اداره اشلريني تعليم ايتك لازم در قادينني كندى اخلاقينه موافق روشحه تربيه

قىلغانچىغە قىدر بىكە ايرىگە كۆب مىشكلات كۆررگە طوغرى كلور لىكن صبر و
مىتانت اول مىشكلاتغە قارشو گوزل داودر.

اولىگى ملترلده عائله باشىنىڭ اهل بيت اوستىنده بىوك حقلرى وار ايدى.
جاهليت زمانه سنده عربلر و اسكى روماليلر زوجه و بالالرىنى اولدىرمگە قىدر
حقلرى وار ايدى. احكام شرعىه و قوانين جديده بوياوز معاملەنى بتروب حقى
اورنسز ىرده صبغوق معاملە كوسترمىكى بىلە منع ايتدى. اوشبونڭ ايچون عائله
باشى حكم و نفوذنى قاتىلىق ايله دگل بلكە عقل و ذكا، ملايمت و عدالت ايله
يورتمگە چالشمىلدر اول وقت آنڭ امر و فرمانى دها زياده مقدس و محترم
اولور.

زوجه نڭ وظيفه لرى

قادىن، يوقاروده ديدىكه قاتى خدمت، آغر زحمت و مشقتلرگه ازون يوللر يورمگه ايرلر قدر تحمل ايتمز. خصوصا حمل وقتنداغى حالى آيلرچه آغر اشلردن منع ايتدىكى كېي ياش بالالار دىخى آنلرنى يانلردن ييرميوب خانه دن يراقلاشمغه ميدان ويرماز اير خانه نڭ طشقى اداره سندن مسؤل اولوب بىدىكى حالده ينه مالى اول تابه چق اولدىغى ايچون قادىنلر ايرلرنى رعايه ايدرگه عقل و شرعگه موافق روشچه اطاعت كوسترگه تيوشدر.

قادىننڭ بيلو و تجربه سى آز اولدىغىدن كوب اشلرده يالغشه بيلور. ايرلرنڭ گوزل معامله سى و وجدانلى اش قىلماقيله قادىنلرنڭ اطاعتى رعايت و احترام غه ايلنور. كندىلر ينى تربيه و حمايه ايتدىكى ايچون او خلقى عائله باشىنى بيوك كوروب آنى عائله اچروسنده الوغ و كچوب همه سى حرمت و رعايت ايدرگه تيوشدر. قادىننڭ ديگر وظيفه سى خانه نڭ داخلى اداره سيدر، ايرلر پاره نى قزانور قادىن ايسه اداره قىلور. اسراف حرامدر. قادىن پاره نى كرشىنه كوره صرف ايدر. ايرىنڭ ماڭلاى تيرى ايله طابغان پاره سنى مڭ كره اولچاب طوملى كىله چكده محتاج كونلردن صاقلانمق و معيشتى قىلماق ايچون بر قدر پاره

صاقلاب قالمق گوزل بر اشد. قيمتلى شيلر صوراب ايريني بر چومق و او كچي
معناسز شيلرله آرتق كوكل باغلامق قادينده طبيعي اولغان لطافتنى بتروب يورط
طوته بيلواشنده بيوك ترتيبسز لكرگه سبب اولور.

اولاد

بالار حقنده آتا و آنانك وظیفهسی آنلرنك دنیاغه کلکان کوندن گنه باشلامیوب بلکه آنانك رحمنده اولدیغی کوندن باشلر. اوشبونك ایچون اچدهگی بالاغه همده کندوسینه ضرر کلمکندن صاقلانوب حملی قادینلر کندولرینی حفظ صحت فنی قوشدیغی روشحه تربیه قیلورغه تیوشدر. چونکه انسان، دوه قوشی بالاسنی یمرقه دنن چیقار چیقماز قوملرغه طاشلادیغی روشحه بالاسنی یاردم و تربیه سز ترک ایتماز. ترک ایدرسه شبهه سز تلف اولور. مخلوقاتدن آدم بالاسی قدر طوغدیغی وقتده ضعیف اولغان هیچ بر مخلوق یوقدر. بیچاره انسان اول زمانده هیچ شی کورمز، ایشتمز، هیچ بر شی استرگه بلمز، تمام ضعیف اولوب آناسینك قوچاغینه صغنور. بو وقتلرده بوگا لازم اولغان معاونده اولماز سزلق بیک بیوک جنایت اولوغ خیانت اولور، ایمدی دنیاغه کلور یکماز بالانك صحت بنیه سینه باقق، فکر و اخلاق تربیه لرینه دقت ایتک کبی بر طاقم وظیفه لری آتا و آنا اوستینه یوکلانور. اوشبو وظیفه لرنك اوچ دوری واردر که»

برنجیسی بالانی ایزمک دورنده بالا حفظ صحت قاعده لرینه موافق صورتده باقلمق استر. بو دوروده آتا و آنانك اخلاق و تربیه وظیفه لری یوقدر. تربیه

اخلاقیه دورینه کردکده آتا و آناناڭ وظیفه‌سی آغزلشور. بو دورده چوق
مهارت، کوب علم، بیوک دقت لازم اولور. اصل آتا و آنالق وظیفه‌سی اشته بو
دورده در. بالاغه علم و معرفت، هنر و صنعت اوگرتمکدن اول آتا و آناناڭ
اوده ایکن تربیه‌لری واردر که بوگا تربیه بیتیه و یاخود اساسی تربیه دینلور. بو
اولدقچه مکتب تربیه‌سیناڭ آز اثری اولور. او تربیه‌سی هر شیدن ایلک یورر.
اوشبوناڭ ایچون مدنی ملتدرده اساسی تربیه‌نی ویرمک ایچون صالانغان مکتبلر
واردر، بالالر هنر و صنعت اوگرتودن اول اوشبو مکتبلدرده تربیه قیلنورلر.
اوچنچی دوری بالانناڭ اوسوب یتکان شبابت دوریدر، بو دورده آتا و آناناڭ
وظیفه‌سینی بالاغه محبت و آنی حمایه قایلقدردر. اگر بو اوچ دورده بالا گوزل
تربیه کورمز ایسه دنیا آخرتده آتالر مسؤل قالور.

بالالرنڭ ابوينگه قارشو وظيفه لرى

بو وظيفه نڭ اساسى نعمتكه شكرانه يعنى كورگان ايدگولكلكه قارشو مقابله در.

آتالر بزنى يالغاز طوغديرمق ايله قالمىوب هر كون كوزلىرى و اللرى بزى نڭ اوستمزده اوله رق اوسترديلر، تون و كون بزى نڭ ايچون اجتهاد ايدوب سعى و عمللرندن بزلىنى تعليم و تربيه ايلديلر. قوچقلرنده اويوتديلر آغلادىغمز وقت طوقتاتمق ايچون اجتهادلر ينى صرف ايتديلر، خسته زمانلرمزده باش اوچمزدن كىتمىوب بتون راحتلىرىنى يويديلر. بيه چكلىمىنى حاضرب بزنى هر كىسه دن زياده سوديلر. اوسدكدن صىكه قايغو و حسرتلى زمانلرمزده كوڭلازمىنى يويوتديلر، مسرور و شاد وقتلرمزده صفالرمزغه اشتراك ايدوب ناموس و شرفىنى صاقلاديلر، بزى نڭ حقده توزان قدر ايدگولكل ايتىش آدملىرگه قارشو ايدگولكل ايتىك بورچمىز ايكن بو قدر بيوك ايدگولكلرگه قارشو البته ابوينى نڭ بزى نڭ اوزرمزده بورچلىرى بيوكر اوشبونى نڭ ايچون آنلرنى رضاقلرىنى آلورغه شرف و حيثيتلىرىنى بتوررلىك بوزوق اخلاق و اطواردن صاقلانورغه تيوشدر.

بالالرمى نڭ بزرگه حرمت و رعات ايتىكنى آرزو ايدر ايسه ك مطلقاً ابوينكه حرمت و رعايت ايدر كه تيوشدر. جناب حق قرآن كريمده «آتا و آنالرغه گوزل

معامله ده بولکړ آنلرنک رضاالقريني تحصيل ايدکړ آنلرغه اوف ده ديمه کړ رنجتمکړ،
ديور. اوزاقده ايسه آنلرغه مکتوبلر يازمق، هديه لر کوندرمک، يقينده ايسه حال
و خاطرلريني صورمق ايله امر ايدیور. محبت حقيقيه لاف ايله دگل بلکه فعل
ايله اولمليدر. آنلرغه دائماً محبت و حرمت و رعايت و خدمت ايتک بويغزده
بورچدر. ابوينگه قارشو وظيفه اوچ دورگه بولنور: دور اول، صبيلق دوری
اولديغندن بالا وظيفه فلان بلز يالکړ اطاعتنک لزومنی بيلور: ياشی آرتدچه عقل
و اجتهادی آرتوب وظيفه ده آرتور. ابويغزنک سعی و اجتهادی بزنگ منفعتلرمزگه
خادم و آنلرنک حیات و معيشت اشلرينه وقوفی بزدن آرتق اولديغيچون بو
دورده آنلرنک کوستره چکی يولغه کرمليدر، درو ثالنده اوسدک، آدم اولدق،
کندو معيشتمزنی کندومز اوتەرلک اولوب ابوينگه احتياجز قالمدی. تجربه مز
کوندن کونگه جوغالدي حرکتمزنی کندومز تعيين قيلورلق اقتدار حاصل
ايتدک ايسه ده ينه آنلرغه قارشو منتدارمز. خصوصاً اوسوب دنيا مشقتلرينی
طانديغمز زمان ابوين بزنگ ايچون نه لر چکدکلرينی آگلارمز. ايمدی آنلر قوت و
اقتدارسز قالب قارتايدبلر. بزنگ احتياج و ضعيف زماغزده آنلرنک اوزرينه
لازم وظيفه لر شمدي بزنگ اوزرمزگه يوکلاندي. آنلر حیات و قوتلرينی، مال و

[illegible]

اقربانانڭ برى ديگرينه قارشو وظيفه لرى

افرادى آراسنده دوستلق و محبت اوزرينه اولغان بر عائله قوتلى هم مسعود در. بر اصلدن تارالوبده آيرى آيرى خانه لرده اوپرمرش بر عائله نڭ اعضالىرى يكدىكرينه قارشو مادي و معنوى معاونت ايله مكلفدر. قىلبرده محبت اولور ايسه اوشبو معاونت آغر اولماز. لکن محبت اولماز ايسه ده هنوز وظيفه باقىدر. اوشبونڭ ايچون محتاج اولغانلرغه باقق يالڭز انسانيت وظيفه سى دگل بلکه بوندن ده قوتلى اولغان وظيفه ييتيه دندر. بر خانه ده يتشمش روح و جسدلىرى بر مايه دن وار اولمش ثولغانلر نڭ ارتباطى باشقه آدملىر آراسنده اولغان ارتباطغه بڭزه مز. بر عائله نڭ قىزداشلىرى آراسنده ايلک بالا باشقه لرينه پدر کي حکم ايدر. همده عائله آراسنده اولغان کچوک قىزداشلىرى بيوکلرينه پدرگه ايتدکلىرى حرمت و رعايتنى ايدرلر. بو بيوک قىزداش دخی باشقه قىزداشلىرىنه شفقت و مرحمت ايله باقار ايسه بونلر نڭ ارتباطلىرى الفت و انسىتلىرى يولنده اولور همده عائله آراسنده سعادت و راحتلىک حکم سورر. حکمت اسلاميه نڭ ده تلادگى شى بو در. افندمز (عليه السلام) «بيوکلىرىنى الوغلامغان کچوکلىرگه مرحمت ايتگان مؤمنلر صنفنده دگلدر» ديدى.

بيوك و چوكورنڭ بر برلرینه قارشو وظیفه لرینی

انسانلر، طوغدقلری وقت قوه بدنیه لری، استعداد فکریه لری مساوی اوله رق طوغمازلر. بعضیلر بیک ذهنلی و اوتکون اولدقلری کبی بعضیلر ایکی یرده ایکی نڭ قاچ ایدکنی بلهاز درجه ده غبی و ذهنسز اولورلر اوشبونڭ ایچون افراد بشریه یارادلشده مساوی اولدقلری کبی جمعیت ایچنده درجه و مرتبه لریده دخی مساوی دگلدر. تجربه و معلوماتلری چوق اولغانلر دیگرلرینه اوستون و حاکم اوله چقلری طبیعیدر. بونلر اچنده بیوکلر، چوکور خادملر اولور. بونلرنڭ بری دیگرینه گوزل معامله، یخشی مناسباتده بولمقلری همه سینڭ فایده سی ایچون لازمدر. بیوکلر چوکورگه لطف و مرحمت ایله اولوب چوکور بیوکلرگه اطاعت و رعایت ایتمکلی لازمدر. بویله اولور ایسه انسانلر جمعیت حالنده بر عائله کبی راحت و مسعود یاشارلر.

خدمتکارلرغه قارشو وظیفه لر

خدمتکارلردن کوتمکده اولدیغمز حسن خدمت و صداقت بزنک آنلرغه قارشو اولغان وظیفه مزنی گوزلچه اوتهمک ایله بولور. خدمتکارلرغه قارشو وظیفه لر: آنلر ایله انسانیتچه معامله ده بولنوب آنلرنی آغر خدمت لر ایله تکلیف ایتملیدر. آنلرنی تحقیر ایتمک، امنیتسزلک کوسترمک، خاطرلرینی قیرمق، اورشتمق عدالت و انسانیتگه منافیدر. خدمتکارلرغه ملایمت، حلم ایله هر استدکزنی اشلتمگه موفق اولورمز. آنلرغه کچوک بر قصورلری ایچون تحقیر قیلهمقدن صاقلانمیلیدر. چونکه انسان ایث بیوک درجه ده اولوب ایث کیث معلوماغه مالک اولسه ده و اق تیاک قصورلردن قوتولماز. گوزل بر خوجه خدمتکارلرینی کندی کیفینک خادمی دیه دگل بلکه سعادتینک معاونی دیه صانار. الحاصل خدمتکارلرغه قارشو شویله ایدرگه تیوشدر که: خانه گه کردکلی کونده خوش و مسرور، چیقداق لری کونده صادق و مسعود اولسونلر. خوجه ایله خدمتچی آره سنده گی مناسبت، صاتوچی ایله مشتری آره سنده اولغان مناسبتنک عینی اولوب صاتوچیدن ویردی کمز پاره قدرندن آرتق نرسه آلمدیغمز کبی خدمتچیدن دخی ویردی کمز اجره دن زیاده بر خدمت بکلمک اصلاً جائز

دگلدر. خدمتچینک دخی بوگا قارشو وظیفه سی: خوجه سینه رعایت، امرینه

اطاعت، اشنده فوق العاده غیرت، سوزنده و اشنده صداقتدر.